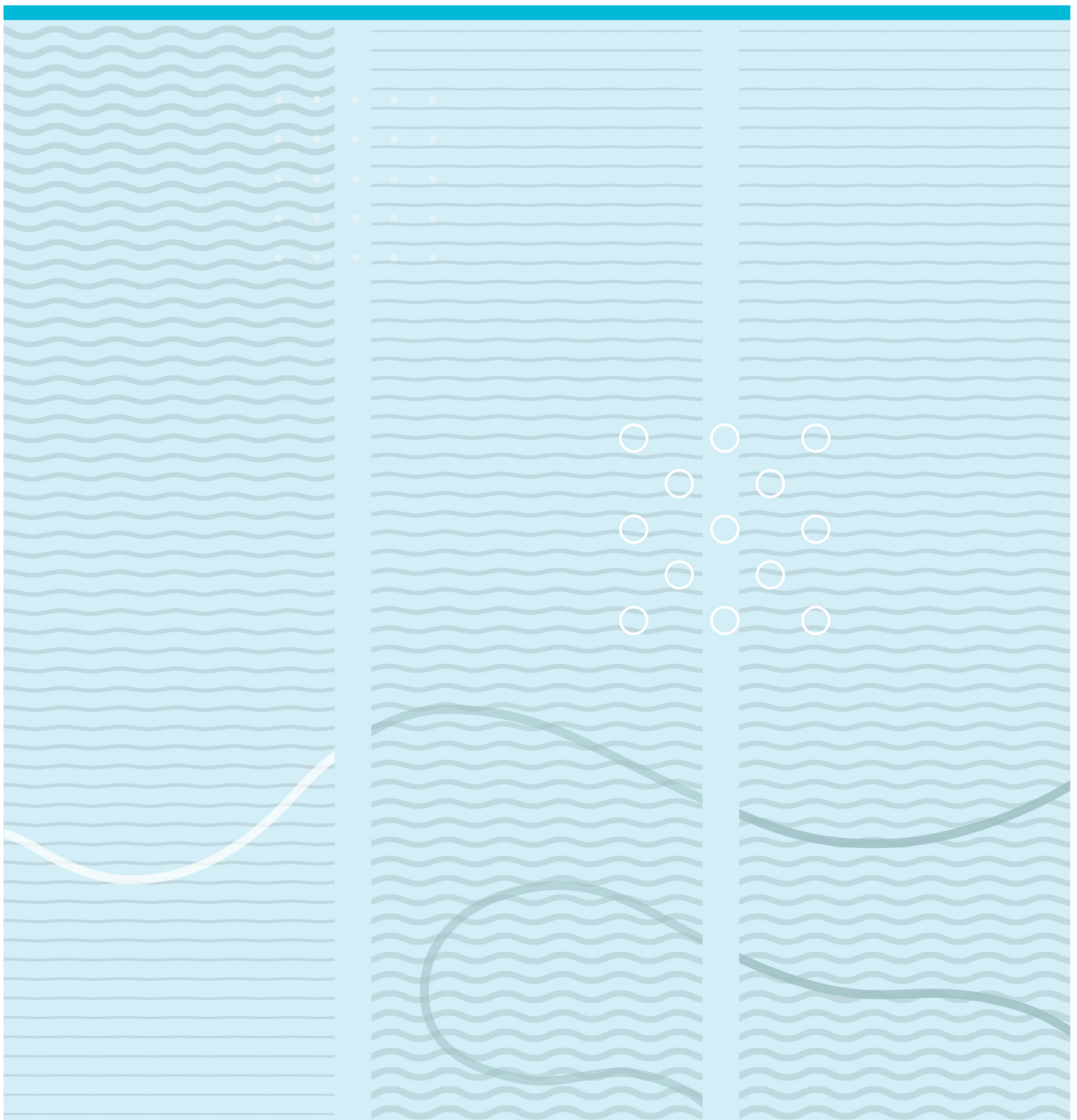

Sofie Louise Sørensen

Det ambivalente friluftsliv

- en analyse af miljøvenlige holdninger og adfærd blandt deltagere i to friluftslivsaktiviteter.

Høgskolen i Sørøst-Norge
Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for friluftsliv, idrett og kroppsøving
Kjølnes ring 56
3918 Porsgrunn

<http://www.usn.no>

© 2016 Sofie Louise Sørensen

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

Det Europæiske Miljøagentur lægger vægt på, at klimaforandringerne ikke bare er et spørgsmål, om ødelæggelser af naturområder og arter som forsvinder, men også er et stort problem for den globale sikkerhed, sundheden for millioner af mennesker og for det økonomiske grundlag verden over. EEA påpeger, at de fleste miljøproblemer skabes af ikke bæredygtige forbrugsmønstre og at dette er en problemstilling, som ikke alene kan løses politisk men også kræver folkelig opbakning. Nødvendigheden af at finde løsninger, som kan skubbe folk i rigtig retning, er derfor presserende. I mange år har fokuset fra forskere ligget på, hvordan man kan ændre individets adfærd i en mere miljøvenlig retning. Imidlertid har forskningen set mere på forbruget i hverdagen end forbruget i fritiden på trods af, at dette står for næsten 25 % af det samlede energiforbrug i Norge.

I Norge står friluftslivsaktiviteter stærkt kulturelt og som fysisk aktivitet. De allerfleste nordmænd deltager i en eller flere aktiviteter. En almindelig opfattelse er, at friluftslivet er miljøvenligt og at det kan lede til større bevidsthed, blandt de som deltager, om at tage vare på naturen. Reglen om sporløs færdsel er en vigtig del af dette. Det er derfor paradoksalt, at friluftslivet i særdeleshed har et så stort energiforbrug.

Denne opgave har forsøgt at få svar på, hvorfor friluftslivet på mange måder er ambivalent. På den ene side betragtes det som adfærdsændrende og miljøvenligt og på den anden side, er det en af fritidens største energiforbrugere.

Gennem 12 semistrukturerede interviews med 6 elvepadlere og 6 medlemmer af Trondheim Turistforening, samt observationer af elvepadlere og deltagere på DNT fællesture, har jeg forsøgt at få et indblik i deltageres praksisser og prøvet at forstå, hvordan de ser på de aktiviteter, de deltager i.

Ved brug af Pierre Bourdieus og Leon Fastingers teorier har jeg vist, at opfattelsen af friluftslivet som miljøvenligt og adfærdsændrende står stærkt blandt respondenterne. Man kan forstå denne opfattelse som et doxa i friluftslivet - en stiltiende sandhed om feltet. Samtidig gør den feltspecifikke kapital som dedikation, evner og viden, at deltagerne ofte vælger at rejse langt og købe meget udstyr for at få anerkendelse i felterne. Selvom en del respondenter er bevidste omkring deres miljøpåvirkning gennem

transport og udstyr, bortforklares det ofte med nødvendigheder, negligeres i forhold til andre træningsformer eller retfærdiggøres gennem brugtkøb og samkørsel. Det virker som om, Den Norske Turistforening (DNT) har en vis påvirkning på de mest aktive medlemmer gennem organisationens retningslinjer for transport og til dels udstyr. Ligeledes findes en del miljøorganisationer med sit udspring i friluftslivsaktiviteter. Teorien om, at naturen gør de som deltager i friluftslivs aktiviteter mere miljøvenlig, har sine sandheder, men for en stor del styres praksissen i de to felter af sociale faktorer og higen efter anerkendelse.

Jeg mener, at organisationerne bag friluftslivsaktiviteter kan have stor betydning for at påvirke deltagerne gennem at skabe nye normer for forbrug, men at der behøves mere forskning på dette område.

Abstract

The European Environment Agency emphasizes that climate change is not just a question about destruction of natural areas and extinction of species, but is a great threat to the global security, health for million of people and a threat to the global financial system. EEA point that most environmental problems are caused by consumption that in a not sustainable way use the resources on Earth. At the same time they point that these problems are not solved alone on a political level but will also need peoples' support. The necessity to find solutions that can push people in the right direction is urgent. For many years scientist have focused on how to change individuals' behavior in a more pro-environmental direction. Unfortunately most research focus on everyday life even though the leisure time counts for nearly 25 % of the total energy consumption in Norway.

The Norwegian outdoor life (*friluftsliv*) is standing strong culturally and as most peoples' physical activity. Most Norwegians participate in one or more activities in nature. A common view is that *friluftslivet* is environmental friendly and participating in activities can lead to greater consciousness about nature that will make them take responsibility for the natural environment. The "rule" about *sporløs færdsel* (not leaving traces of human activity) is an important part of it. For this reason it is a paradox that the traditional Norwegian outdoor life has such a great energy consumption.

The purpose of this thesis has been to find answers to the ambivalence of the *friluftsliv*. On one side it is said to be environmentally friendly and change peoples' behavior, on the other side it is one of the greatest energy consumers of the leisure time activities.

Through 12 semistructured interviews with six whitewater padlers and six members of the Norwegian Trekking Association (DNT), and observation studies of padlers and members of DNT, I have tried to learn more about the participants' social practices connected to the activities and understand, how they understand the social practices they are part of.

I have used theory of Pierre Bourdieu and Leon Fastinger to depict that the pro-environmental view on *friluftslivet* and the understanding of the activities leading to greater care for the environment is strong among the participants. One can understand

this view as the doxa of the field - a tacitly truth about the field. At the same time the field specific capitals as dedication, skills and knowledge makes the participants often choose to travel long distances or buy equipment to achieve recognition from other participants.

Even though some participants are conscious about the environmental impact through transport and equipment the behavior is often explained as necessities, neglected in relation to other activities or justified by carpooling or secondhand. It seems that the Norwegian Trekking Association has some influence on the most active members throughout the guidelines of the organization for transportation and equipment. Also some environmental organisations exist with background in outdoor activities.

The theoretical understanding of outdoor activities, that it make participants more environmentally friendly have some truth but for a great deal the social practises in the fields are guided by social processes and the aspire for recognition.

I think that outdoor organisations can have some influence on their members through creating new norms for consumption and practice, but more research is needed.

Indholdfortegnelse

Sammendrag	3
Abstract	5
Indholdfortegnelse	7
Forord	9
1. Baggrund	10
1.1. Det miljøvenlige friluftsliv.....	10
1.2 Begreber og begrænsninger.....	12
2. Norsk friluftsliv og miljøvenlig adfærd	15
2.1. Naturens værdi	16
2.2. Når vi er glad for noget, tager vi vare på det.....	18
2. Adfærdssændringer	22
3.1. Individuelle faktorer	23
3.2. Sociale faktorer	26
3.3. Social practice theory.....	27
4. Teori	30
4.1. Bourdieu	30
4.2. Fastinger.....	34
4.3. Forskningsspørgsmål.....	35
5. Metode	36
5.1. Observationer	36
5.2. Interviews.....	38
5.3. Analysefremgang	40
5.4. Ethiske refleksioner.....	42
6. Fund	44
6.1. Felt eller subfelt.....	44
6.2. Den Norske Turistforening.....	44
6.3. Turen, naturen og sulten på mere	46
6.4. Elvekajak.....	50
6.5. Dedikation, mod og urørt natur	51
6.6. Friluftsliv og naturoplevelser	57
6.7. Spørløs færdsel og doxa	60
6.8. Vaner.....	64

6.9. Så må jeg ha den regnjakka.....	66
7. Afslutning	73
Bibliografi.....	77
Bilag. .86	
Bilag I. Information til organisationer	86
Bilag II. Information til deltagere	88
Bilag III. NSD kvittering.....	90
Bilag IV. Interviewguide	92

Forord

At komme igennem denne opgave har været en kæmpe udfordring både mentalt og fysisk. En dårlig ryg har begrænset antallet af timer, jeg dagligt har kunnet arbejde ved computer. Det har givet en hel del udfordringer gennem opgaven, blandt andet er selve arbejde ikke altid kommet i den rækkefølge, som var mest logisk. Megen teori blev først læst efter at interviewene og observationerne var gjort. I efterkant har det givet mulighed for refleksion over meget, som kunne være gjort anderledes særlig i interviewene. Når det er sagt, synes jeg alligevel, opgaven kommer til sin ret som et lille studie, som nok kan give en pegepind om, hvordan miljøvenlig adfærd kan forstås i forhold til friluftslivet.

Jeg havde aldrig kommet igennem opgaven, hvis ikke jeg havde fået den tid og ro som skulle til for at kunne tage arbejdet i ryggens tempo. Så tak til Høgskolen i Sørøst Norge og vejleder Nils Asle Bergsgard for at give mig den tiden jeg havde behov for. Også tak til Nils Asle fordi du har guidet mig professionelt gennem denne opgave, pushet mig, når jeg nok var ved at give op, læst igennem og kommentert på opgaven og taget mange en skype samtale.

Tak til alle respondenterne som lod sig interviewe. En stor tak til NTNUI padling som lod mig være med på fællespadlinger uden omkostninger og til Trondheim Turistforeningen, som gjorde sit bedste for at hjælpe med respondenter og for at jeg kunne blive med på Rett Ut ture. Også en stor tak til DNT Oslo og Omegn for at sørge for en fællestur til reduceret pris. Jeg håber alle organisationerne kan få glæde af opgavens tema.

Tak til biblioteket i Bø som har været behjælpelig med at sende diverse bøger helt til Trondheim og givet mig forlænget lånetid så mange gange.

Tusinde tak til min familie som bekymret har set mig kæmpe mig igennem denne opgave. Jeg ved, I har spekuleret på, om det var smerterne værd. Men jeg tror, I kan se, at det er blevet godt til slut.

Sidst men ikke mindst tak til Åsmund som har været der, når det har gjort aller mest ondt og frustrationerne har været aller størst. Du har været en enorm støtte.

Trondheim

17. november. 2016

1. Baggrund

*Det viktigste for meg er å friste folk til å oppsøke og bli glad i naturen. Da tenker jeg som så at de vil ta vare på den.*¹

Den personlige baggrund for at skrive opgaven er en interesse for miljøhensyn og naturbeskyttelse. Igennem mange års frivilligt arbejde med emnet har jeg oplevet, hvordan øget fokus på blandt andet klimaforandringer ikke nødvendigvis fører til adfærdsændringer hverken politisk eller individuelt. Igennem mit bachelorstudie i Friluftsliv, Kultur- og Naturveiledning ved Høgskolen i Telemark oplevede jeg, at der var særlig fokus på friluftslivet som miljøvenlig, mens at jeg samtidig så, hvordan langt størsteparten af mine medstudenter ikke syntes at reflektere over dette til en grad, som førte til ændringer i deres egen adfærd. Tværtimod virkede det som om de refleksioner, som var om for eksempel udstyrsbrug og transport, i høj grad omhandlede mest-for-pengene og status (hvor er det mest prestige i at have kørt på ski) eller ret og slet vane.

1.1. Det miljøvenlige friluftsliv

Det norske friluftsliv kobles ofte med en simpel og enkel livsstil og betragtes tilsyneladende uforbeholdent som miljøvenlig (Aall, Klepp, Engeset, Skuland, & Støa, 2011). Således står der mange steder, at et af *resultaterne* af en befolkning, som deltager i friluftslivsaktiviteter, vil være større forståelse for naturen og dermed følger et ønske om at beskytte den. Blandt andet står der i Stortingsmelding nr. 39 (Meld. St. 39, 2000-2001) om friluftslivet at det: *har få negative miljøkonsekvensar* (kap. 1.) og videre: *Å utøve friluftsliv skaper interesse for kvaliteten i våre utandørs omgivnader. Slik auka miljømedvit er ein føresetnad for ei berekraftig forvaltning av den norske natur- og kulturarven.* (kap. 1). Senere står der at: *Det sentrale er at friluftslivet er miljøvennleg og helsefremjande.* (kap. 2.1).

I lærerplanerne bliver friluftslivet koblet sammen med natur og miljø. Undervisningen lægger vægt på, at eleverne deltager: *i aktiviteter knyttet til friluftsliv eller naturbruk som gir opplevelser, og som kan lære dem å bruke naturen på en hensiktsmessig måte.*

¹ Cecilie Skog s. 9 i Naturvernforbundet (2014). *Naturen svikter aldrig - en bok om kjærlighet til naturen.* Dinamo Forlag

(Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 1). Hele denne sammenkobling kan måske spores tilbage til økofilosofiens opblomstring i 70'erne og troen på det enkle, sporløse friluftsliv som samfundsændrende trend (Tordsson, 2010).

Men er det overhovedet sandt, at naturoplevelser påvirker os til større bevidsthed om naturens sårbarhed og at vi herefter bliver bedre til at handle miljøvenligt? Jannicke Høyem stillede samme spørgsmål som mig, da hun i 2001 undersøgte det miljøvenlige friluftsliv, som hun påpegede, i stor grad bliver set på som to sider af samme sag (Høyem, 2008). I gennem kvalitative interviews med en række turfolk fandt Høyem (2005) ingen direkte sammenhæng mellem det at deltage i friluftsliv og miljøvenlig adfærd. Hun fandt dog, at jo mere reflekterede folk var omkring deres forhold til naturen og hvorfor de drev med friluftsliv, jo mere miljøbevidste var de også (ibid.). I Stortingsmeldingen kapitel 11.3 (Meld. St. 39, 2000-2001) er det beskrevet flere miljømæssige konsekvenser ved friluftslivet, men disse betragtes som ubetydelige mod andre *globale og fundamentale miljøproblema og i forhold til den positive effekt friluftslivet har i ein miljøpolitisk samanheng*. Jeg vil i denne opgave forsøge at tilføje nye perspektiver til Høyems studie, ved at udvide undersøgelsen med observationer samt undersøge to aktiviteter med lidt forskellig historisk udgangspunkt.

I et studie fra 2007 (Hille, Aall, & Klepp, 2007) undersøgte forskerne energiforbruget ved forskellige fritidsaktiviteter. Til forskernes overraskelse kom det traditionelle friluftsliv² ud som den aktivitet med det tredje højeste energiforbrug kun overgået af ferierejser og besøg til slægt og venner, som begge har et højt forbrug, da meget af transporten foregår med fly (ibid.). At det er overraskende, at det traditionelle friluftsliv har så højt energiforbrug, skyldes, at vi har denne antagelse om, at det er miljøvenligt, skriver Aall, Klepp, Engeset, Skuland & Støa (2011, s. 457). Denne opgaves mål har derfor været at se nærmere på denne antagelse om, at aktiviteter i naturen fører til mere miljøvenlig adfærd. Kan det nærmest forstås som et doxa indenfor friluftslivs feltet ud fra en bourdiansk forståelse af begrebet (Bourdieu, 1977)? Har naturen en påvirkning på vores adfærd? Eller er det lige så meget de personer, som vi deltager i aktiviteterne

² Forskerne beskriver friluftslivet som mangesidet og kun få undersøgelser deler det op i underaktiviteter. Her er taget med: skiture, vandreture i skov og mark, spaserture, cykelture, badning og soling, bådture, fisketure og andre og uspecificerede ture (f.eks. svampeture). Motoriseret friluftsliv og ferie på hytte (som ofte er tilknyttet friluftslivsaktiviteter) er to kategorier for sig selv.

sammen med og samfundet generelt, som påvirker om miljøvenlig adfærd bliver en del af den måde, vi handler på?

Gennem observationer og interviews med deltagere i to friluftslivsaktiviteter (DNT og elvepadling) vil jeg bruge Pierre Bourdieus teorier om felt, habitus og kapital og Leon Fastingers teori om kognitiv dissonans og forsøge at vise, hvordan de kan være med til at forklare, hvorfor aktiviteter i naturen ikke nødvendigvis fører til adfærdsændringer.

I opgavens afsnit 2 og 3 ser jeg nærmere på tidligere forskning omkring adfærdsændringer og naturens påvirkning på vores adfærd. I afsnit 4 kommer jeg ind på teorigrundlaget for opgaven med Bourdieu og Fastinger. I afsnit 5 gennemgår jeg metoden for opgaven og reflekterer over de etiske problemstillinger, der ligger i at bruge interviews og observationer til at skaffe empirisk materiale. I afsnit 6 gennemgås de fund, som jeg har gjort af det empiriske materiale og i sidste afsnit 7, vil jeg samle op på de vigtigste fund og reflekterer over videre forskning på området.

1.2 Begreber og begrænsninger

Jeg skal i dette afsnit prøve at specificere mere, hvad som kan definere begreberne natur og miljøvenlig adfærd og hvilke begrænsninger, som ligger i opgaven.

Natur er kulturpåvirket, hvad vi forstår ved begrebet, er afhængig af med hvilke kulturelle briller, vi ser på naturen (Tordsson, 2010). Næss & Hansen (2012, s. 407) citerer Tellnes (2003) definition af begrebet: *Natur er i sin videste forstand en del av virkeligheten som i liten grad er bearbejdet av mennesket, men hovedsakelig er blitt til ved geologisk og organisk utvikling.* Det er denne definition af natur, som Næss & Hansen (2012) bruger, fordi de mener, at det er denne opfattelse, som langt de fleste vil opfatte som natur - områder som i større eller mindre grad er påvirket af mennesker. Det er også min opfattelse, at respondenterne i denne undersøgelse i sær betragter natur som noget urørt og vildt. Dette har betydning for naturoplevelsen, som det vil ses senere i opgaven.

Jeg har taget udgangspunkt i nedenstående definition for, hvad som forstås som miljøvenlig adfærd: *Pro-environmental behaviour is defined as an action by an*

individual or group that promotes or results in the sustainable use of natural resources (Sivek & Hungerford, 1989/1990, hentet fra Ramkissoo, Graham Smith, & Weiler (2012, s. 553)). I følge denne definition er individets eller gruppens intentioner ikke en del af det at handle miljøvenligt. Det betyder, at om du foretager handlingen af andre årsager end for miljøet, har ikke det betydning for, om dette er en miljøvenlig handling. Det er klart, at i en opgave som denne, hvor empirien består af deltagernes egne udsagn, vil de fleste af de handlinger, som deltagerne ikke tænker over som miljøvenlige blive glemte. Heller ikke selve observationsstudiet vil nødvendigvis opfange dette. På den anden side kan man sige, at studiets fokus har været på, om deltagerne bliver mere miljøvenlige igennem friluftslivsaktiviteter og det vil som regel først begynde med en form for bevidstgørelse.

Miljøvenlig adfærd bliver gerne et miks mellem egeninteresse (for eksempel at minimere ens egen sundhedsrisiko) og omsorgen for andre mennesker, dyr, økosystemer eller hele planeten (for eksempel forhindre luftforurening eller klimaforandringer) (Bamberg & Möser, 2007). Forurening sker primært igennem forbrug (EEA, 2015). Vi har altid forbrugt ressourcer til overlevelse og for at udtrykke os i sociale sammenhænge, det nye er, at vi overforbruger. Hvis vi skal forbruge på en bæredygtig måde, kan vi enten forbruge mindre eller mere miljøvenligt. Macdonald & She (2015) deler miljøvenlig adfærd ind i tre områder: 1) reducere (af forbruget), 2) effektivisering og 3) politisk aktivitet. Som eksempel bruger de elektricitet til belysning. At slukke lyset i situationer hvor det ikke bruges, vil være et reducerende tiltag, at udskifte til sparepære vil være et effektiviserings tiltag og at skifte til vedvarende energi gennem at stemme eller deltage i kampagner tilhører den politiske kategori (ibid.). I opgaven her er det særlig energiforbruget fra udstyr og transport, som har været fokuset. Baggrunden for dette er, at rapporten til Hille, Aall & Klepp (2007) tager udgangspunkt i energiforbruget på grund af:

Energibruk er valgt som indikator for miljøpåvirkning fordi det er mulig å få frem data på denne typen miljøpåvirkning for de fleste kategorier av fritidsforbruk, og fordi dette er en god indikator for ressursbelastning mer generelt. (Hille et al., 2007, s. 26)

Der kan tænkes mange andre problemstillinger i friluftslivet som slitage, påvirkning af dyre- og planteliv og affald. Dertil kommer aktiviteter som er accepteret udvinding eller brug af ressourcer, men som kan betragtes som miljøproblemer blandt deltagerne i forskellige aktiviteter, det være kraftværk, vindmøller, hugst af skov, motoriseret færdsel med mere.

2. Norsk friluftsliv og miljøvenlig adfærd

I det efterfølgende afsnit vil jeg forsøge at belyse det norske friluftsliv og hvorfor det eventuelt forstås som både miljøvenligt og adfærdssædrende at deltage i friluftslivsaktiviteter. Friluftslivet betragtes oftes som en særnorsk måde at bruge naturen på (Sandell, 1991) og nordmænd har et særlig forhold til naturen, som kommer med landets topografi og historie (Pedersen, 1999; Tordsson, 2010). Ordet friluftsliv har sin norske oprindelse fra Ibsens værk *På Vidderne* fra 1859 (Helberg, 1994).

Den norske befolkning er i dag meget aktive indenfor aktiviteter, som kategoriseres som friluftsliv (SSB, 2015a). De fleste har gjort en eller flere former for aktiviteter i naturen, hvad enten det er jagt, fiskeri, ski- eller vandreturer, padling, sejlsads eller badning. Friluftslivet er altså mangfoldigt, det består ikke af én samlende aktivitet men er mere et paraplybegreb for mange forskellige aktiviteter, som har sin arena udendørs. Aktiviteter, som betragtes som friluftsliv, er desuden til stadighed i ændring og nye aktiviteter kommer til (Bischoff & Odden, 2008). Men det er vigtigt ikke kun at forstå friluftslivet som dets aktiviteter, men også som den måde vi forholder os til naturen på. Hvordan vi forstår og forholder os til naturen påvirkes af de samfund, vi lever i (Pedersen, 1999). Friluftsliv kan derfor ikke forstås som et fast begreb eller ramme, men som foranderligt og stærkt knyttet til samfundsændringer (Tordsson, 2010). De fleste friluftslivsaktiviteter er også i større eller mindre grad indkomst eller uddannelsesafhængig, jo kortere uddannelse og lavere indkomst jo mindre er deltagelsen i langt de fleste aktiviteter på nær forholdsvis enkle aktiviteter som fiskeri eller spadserture (SSB, 2015a). Deltagerne i friluftslivsaktiviteter er altså i overvægt personer med rigelige ressourcer både økonomisk og kulturelt.

De fleste adspurgte svarer, at det er stilhed og ro fra hverdagens mas og jag, som er den vigtigste grund til, at de deltager i friluftslivsaktiviteter (Pedersen, 2001). Og så er friluftslivet for mange vigtigt at give videre til de næste generationer. Det betragtes som en vigtig del af den norske barndom, at børn kommer med på tur (Aall et al., 2011). I den opdragende effekt af friluftslivet findes også ideen om, at aktiviteterne kan bringe

os tættere på naturen og dermed lære næste generation at tage vare på miljøet (Bjerck, Klepp, & Vittersø, 2009). At have rigtigt udstyr til friluftslivsaktiviteter skal motivere, sikre gode oplevelser og forbedre færdigheder for næste generation af friluftslivs entusiaster (Aall et al., 2011). Friluftslivet er altså for mange meget vigtigt for motion, rekreation og oplæring. Og så er der dette med miljøvenligheden.

Friluftslivet betragtes i Norge som miljøvenligt og i særdeleshed som en måde at få gjort deltagerne både mere bevidste om miljøproblemer og få dem til at ændre adfærd i en mere miljøvenlig retning, som det blev beskrevet indledningsvis. Denne opfattelse af friluftslivet som holdnings- og adfærdsændrende, kan måske forstås som et resultat af friluftslivets sammenkobling med dybdeøkologiens opståen i Norge omkring 1970 (Odden, 2008). Med gruppen omkring Arne Næss, Sigmund Kvaløy og Nils Faarlund fik naturdrevne aktiviteter en særlig status som løsningen på menneskets rovdrift på naturen. Faarlunds egen opfattelse var, at de studenter, fra den gang Norges Tekniske Høgskole, som deltog i den nylig startede Norsk Tindeklubb, fikk et andet syn på naturen ved fjeldklatring end det, de lærte gennem studierne (Reed & Rothenberg, 1993). Problemet var, at mennesket havde fjernet sig fra naturen og så den som endeløse ressourcer i stedet for natur på naturens præmisser og det var dette syn på naturen, friluftslivet kunne genskabe, mente Faarlund (ibid.). Mødet med naturen gav en anden naturforståelse end den som blev undervist i på universiteterne (Tordsson, 2010) og gennem friluftslivet ville deltagerne altså lære at værdsætte og beskytte naturen. En forståelse som tilsyneladende fortsat lever som en del af forståelsen af, hvad friluftslivet er.

2.1. Naturens værdi

Flere forfattere påpeger, at friluftslivets historie er fyldt af kampe om definitionen af “det rigtige” friluftsliv (Odden, 2008; Pedersen, 1999, 2001). Blandt andet viser Gurholt & Broch (2011), hvordan Marka ved Oslo er en kampplads. På den ene side står friluftslivet og miljøorganisationer med konservative værdier, som kobles sammen med økofilosofien og Fridtjof Nansens skarpe skille mellem idræt og friluftsliv³ (ibid.). Og på den anden side idrætten, fremskridtet og udviklingen med et ønske om rekreation for

³ Se Fridtjof Nansens tale for ungdommen. Hentet 7. nov. 2016 fra: <http://www.naturakademi.com/friluftsinfo/NansFril.pdf>

alle men også med tanke på miljøet (Gurholt & Broch, 2011; Odden, 2008). Der ligger en diskursiv rangering af natur, som er tilnærmelsesvis urørt af mennesker, eller vild natur som mere værdifulde end nærrområder, som bruges af mange mennesker (Gurholt & Broch, 2011). Baggrunden i denne værdisætning kan måske findes i friluftslivets historiske ophav fra den britiske og senere norske overklasse, som søgte naturen for spænding, udfordring og for dyrkelse af det maskuline (Pedersen, 2001; Singsaas, 2006). Pedersen (1999) viser i sin afhandling, hvordan det mandlige friluftsliv bliver det dominerende og fremtrædende også i medier og som forståelse af, hvad friluftslivet er, mens høstingstraditionen og det friluftsliv kvinder og børn ofte deltager i bliver marginaliseret. Idet ligger der også et tab af forståelse af, hvordan man forholder sig til den ydre natur, mener hun, der er udtryk for: *at en bare eller mest forholder sig til den ytre naturs symbolske og estetiske kvaliteter, og ikke den materielle betydning.* (Pedersen, 1999, s. 315). Eller som Gurholt og Broch (2011, s. 205) skriver, så har fokuset flyttet sig fra naturen som nyttig og nødvendig til oplevelsen, et ord som de betegner som et *kjernebegreb* i vores tid.

I efterkrigsårene var det det enkle og den nære naturen, som var mål for friluftslivet. De sidste årtierne har der imidlertid været bekymring over ændringerne, som synes at have tegnet sig i det traditionsrige friluftsliv med nye aktiviteter præget af fart, spænding og hvor de gamle værdier synes at være kørt forbi (Odden, 2008). I følge Bischoff & Odden (2008) vokser de nye aktiviteter frem gennem dem, som er vokset op med det traditionelle friluftsliv og de bærer med sig de samme værdier som tidligere.

Forskellene ligger i, at der er flere, som deltager i disse aktiviteter (omend det fortsat er begrænset), at aktiviteterne og udstyret ofte er langt mere specialiseret end tidligere og at der er en langt mere intensiv mediedækning og kommercialisering af aktiviteterne end tidligere (Odden, 2008). Disse forandringer er drevet frem af samfundsændringerne. Man kan måske sige at friluftslivets popularitet kan være med til at ødelægge det, som Faarlund så for sig, at man ville tage mere vare på ved deltagelse: *Friluftsliv og naturturisme kan resultere i økt kompetanse og mer kunnskap om natur, men samtidig bærer disse aktivitetsområder i seg kimen til sin egen ødeleggelse* (Pedersen, 2001, s. 205). Dette på grund af øget slitage, forurening som ændre landskabet og mere tilrettelæggelse som kan ødelægge oplevelsen (ibid.).

2.2. Når vi er glad for noget, tager vi vare på det

Menneskets forhold til naturen synes dobbelt. På den ene siden giver det nogen oplevelser, som kan vække beskyttertrang til det, som vi holder af. På den anden side er naturen arena for forskellige aktiviteter, som har betydning for andre aspekter ved livet som sundhed, velvære, underholdning og dyrkelse af sociale relationer.

Inden for forskningen omkring naturens påvirkning på miljøvenlig adfærd findes to teorier: 1) at vi tager fri ikke bare fra arbejde og hverdagslige forpligtelser i fritiden men også fra ansvar for for eksempel miljøvenlige tiltag (Aall et al., 2011). Ferietiden er ofte kendetegnet ved lidt ekstra luksus, at nu skal vi hygge os og vi kan nyde lidt ekstra alkohol og mere usund mad (Hille et al., 2007). Denne holdning fandt Skorstad (2008) i sit studie af kvinder, som betragtede sig selv som miljøbevidste, for selvom hverdagen var præget af omtanke for miljøet ved for eksempel ikke at bruge bilen, så var dette modsat når det gælder fritiden, som det ses i citaterne: *Vi har ikkje bil, det er eit bevisst val. Tar buss og sykklar for det meste. Men (v?)i låner oss gjerne ein bil når vi skal på tur (s. 89)*. Eller som en anden respondent sagde det:

Eg kjører lite bil på korte avstandar har gjort eit bevisst val i forhold til bustad, og har derfor kort veg til arbeid. Driv ikkje og kjører ungane på skole og fritidsaktiviteter. Her er motivasjonen både helse og miljø. Men eg kjører likevel ganske mykje for å kome meg på tur ... ut i naturen osv (Skorstad, 2008, s. 89).

Også det at flyve var noget kvinderne tænkte mindre over i fritiden end i hverdagen (ibid.). Et andet studie viser faktisk, at om vi udtrykker miljøvenlige holdninger og gør en masse miljøvenlige tiltag i hverdagen i sidste ende ikke giver mindre CO2 udledning, fordi mennesker som udtrykker sådanne holdninger ofte flyver mere og længere (Holden & Linnerud, 2010).

2) Den anden teori er denne samme som kom til udtryk i indledningen og som er beskrevet af Sandell (1991). Her vil deltagelsen i aktiviteter i naturen vække følelser for naturen, som vil resultere i et ønske om at tage vare på naturen generelt. Sandell studerede spejdergrupper for at se om de lå foran resten af Sverige i sine holdninger og adfærd omkring miljøvenlig adfærd og naturbevarelse. Sandell (1991) fandt dog ingen

sammenhæng mellem spejdernes brug af naturen og deres holdninger og handlinger i forhold til naturen. Tværtimod lå de oftest bag resten af samfundet og tog nye værdier og holdninger op efterhånden som de opstod og vandt indpas i samfundet ellers. Sandell fandt dog, at den kvindelige del af spejderne i højere grad og langt tidligere end mændene tog de miljøvenlige værdier og holdninger til sig. Men artiklen konkluderer alligevel med, at der ikke var nogen direkte sammenhæng mellem brugen af naturen og miljøvenlig adfærd.

Andre studier har fundet, at naturen kan have betydning for en persons engagement i miljøorganisationer. Chawla (2006) undersøgte miljøaktivisters baggrund for deltagelse i miljøkampen i Kentucky i USA og i Norge. Hendes studie viste, at det var de samme grunde som lå bag deltagelsen i begge lande. Det var særlig oplevelser i naturen i barndommen, tilknytning til et naturområde og en familiær persons lærdom om naturen, som deltagerne nævnte som vigtige faktorer for deltagelsen. En tredje men mindre vigtig faktor var deltagelse i organisationer som for eksempel spejdergrupper eller miljøorganisationer. Chawla (2006) peger på vigtigheden af deltagelse i organisationer, hvor man føler man får et medansvar og den fælles opmærksomhed som skabes, når barnet sammen med den voksne udforsker og lærer om naturen. For sidstnævnte handler det ikke kun om at være på fisketur eller plukke svampe med en voksen person, men at denne har en stærk egeninteresse for naturen og for at videregive sin viden til barnet. Videre beskrives, hvordan et naturligt miljø har rige muligheder for udfoldelse og stimuli for barnet og hvordan disse førstehåndsindtryk betyder langt mere end almindelig klasseundervisning. Chawlas (2006) forskning viser altså, at særlig tilknytning til naturområder kan skabe engagement senere livet, men at det særlig er formidling af en stærk egeninteresse for naturen hos et nært familiemedlem, som skaber en tryk base for barnets læring om naturen, som dermed kan vække en form for medfølelse og beskyttertrang i voksenalder. Her er det dog vigtig at understrege, at deltagelse i miljøorganisationer ikke nødvendigvis behøver at hænge sammen med en form for lavudslipsadfærd. Men det kan tænkes, at engagementet handler om en type natur eller et bestemt område, men ikke nødvendigvis påvirker antallet af flyturer vedkommende tager i løbet af et år. Forskning tyder på, at individet trods sine gode intentioner ofte vælger de små nemme løsninger hellere end de, som faktisk har en stor påvirkning (Holden & Linnerud, 2010).

Et andet studie undersøgte også, om der er en sammenhæng mellem oplevelser i naturen og ønsket om at beskytte den også gennem egen adfærd, kaldet natur-samhørigheds perspektivet⁴ (Beery & Wolf-Watz, 2014). Undersøgelsen er udført omkring hverdagsaktiviteter. Studiet finder ingen sammenhæng mellem samhørighed med naturen og miljøvenlig adfærd og forfatterne kritiserer blandt andet perspektivet for at være for dualistisk og simpelt til at forstå menneskelig adfærd, som de beskriver som langt mere sammensat og komplekst. Samtidig mener de, at det upræcise ord natur måske hellere burde udskiftes med *sted*. De udelukker dog ikke at rekreation kan være med til at skabe følelser og ændre adfærd (ibid.). Det er også forsøgt at se på flere faktorer som involveringsgraden i en friluftslivsaktivitet, holdninger overfor miljøet og tilhørighed til stedet (Beardmore, 2015). I studiet fandt Beardmore (2015), at personer, som deltog i aktiviteter, som var mere konsumerende, var optaget af problemer som direkte ramte deres aktivitet, mens personer som deltog i mere “værdsættende” aktiviteter var mere optaget af generelle problemer. Det er også vist, at deltagere i forskellige sports eller friluftslivsaktiviteter udvikler en samhørighed med naturen, som kan skabe bevidsthed omkring miljøproblemer (Brymer, Downey, & Gray, 2009; Wheaton, 2007). Og i et metastudie finder Berns (2009) også, at når det kommer til miljøvenlige holdninger, så er der en sammenhæng med deltagelse i aktiviteter i naturen. Men som Bern selv gør opmærksom på, så er det ikke noget entydigt billede: *Whether a person recreates in the outdoors does not alone predict his or her environmental attitudes, nor does a person's environmental thinking alone determine whether s/he recreates outdoors* (Berns & Simpson, 2009, s. 88). Desuden er det ikke noget, som tyder på, at holdningerne nødvendigvis fører til en ændring i egen adfærd.

Som det er set i studierne over, er naturens påvirkning på adfærden undersøgt godt uden at det synes at være studier, som har kunnet komme med et egentlig tydelig konklusion. Der er stor variation i, hvordan undersøgelserne er udført og hvor mange faktorer, som tages med. I bund og grund er konklusionen: at om et individ påvirkes af naturen til mere miljøvenlig adfærd, handler om langt mere end bare det at være i naturen. Som jeg skal forsøge at vise i næste kapitel er menneskelig adfærd kompleks, miljøproblemerne og opfattelsen af dem er komplekse, og ligeledes er der mange andre faktorer, som

⁴ Environmental connectedness perspective

spiller ind på vores liv. At prøve, at forstå hvorfor naturoplevelser ikke alene kan forandre adfærden, er for så vidt lidt den modsatte vej at gå men også nødvendig, mener jeg for at kunne se adfærd fra et bredere perspektiv.

2. Adfærdsændringer

Det Europæiske Miljøagentur kom i sin seneste rapport fra 2015 med både positive og negative udredninger for miljøproblemer og natur i Europa (EEA, 2015). Nogle særlig lokale problemer havde tydelig gået i en bedre retning, men samtidig pegede EEA også på, at problemerne er af en større og mere overordnet karakter. Således at et problem ikke løses, hvis ikke man samtidig fokuserer på andre problemer. Særlig gjorde EEA opmærksom på, at de fleste negative konsekvenser skabes af vores forbrugsmønstre, som på en ikke bæredygtig måde udnytter naturressourcerne og at dette i sidste ende kan få konsekvenser for Europas økonomiske grundlag. De sidste ti år har der været en øget miljøbelastning på grund af befolkningstilvækst, ændrede forbrugsmønstre og økonomisk vækst. De næste ti årene forventer EEA også betydelige ændringer med for eksempel en stadig større andel af verdens befolkning, som lever i byer og fortsat økonomisk vækst særlig i Asien og Latinamerika. At reducere eller ændre befolkningens forbrugsmønstre og adfærd mod mere miljøvenlige produkter anses derfor som vigtigt og har været et populært forskningsobjekt.

I det følgende ser jeg nærmere på nogle af de studier, som har set på hvad, som får os til at ændre adfærd eller købe miljøvenlige produkter. Studierne er primært gjort på forbrug i hverdagen og ikke specifikt på fritidsforbrug eller fritidsaktiviteter. Hille, Aall & Klepp (2007, s. 14) skriver, at der har været et nærmest totalt fravær af fritiden i miljødebatten, de fleste tiltag og mål har været rettet mod hverdagen. Og det til trods for at fritidsaktiviteter står for 23 % af det samlede energiforbrug i Norge og de seneste år har steget mere end hverdagsforbruget. Herunder var det igen de mere energiintensive aktiviteter som for eksempel friluftslivet, som steg mest (Hille et al., 2007). Forskerne peger derfor på, at det er nødvendigt at få gang i en debat om fritidens miljøpåvirkning og få frem en mere miljøvenlig fritidspolitik (ibid.).

Forskningen omkring adfærdsændring i hverdagen, mener jeg dog, kan overføres til fritiden. I de fleste tilfælde er det de samme ændringer, som må ske, som reducere af forbruget, køb af grønnere produkter, skifte i transportform fra privatbil til kollektiv eller en reducere af distancen. Samtidig er der en forskel i, hvad hverdagen og fritiden

betyder for os og derfor også, hvor villige vi måske er til at ændre vores adfærd. Fritiden for mange af os er et pusterum fra pligter, hvor vi har fri til at gøre de ting, vi har lyst til (Bjerck et al., 2009).

3.1. Individuelle faktorer

Meget af den tidligste forskning omkring miljøvenlige adfærdsændring har fokuseret på individet, mens der de senere år er kommet et større fokus på de sociale rammer rundt os. Det gør det på ingen måde mindre kompliceret at forstå de mange faktorer, som spiller ind på, om vi i sidste ende ændrer adfærd. Jeg har set på en del forskning, som har undersøgt enkelte faktorer eller som forsøger at sætte forskningen sammen og give svar på, hvilke faktorer som er vigtigst. Men selv om man begynder at forstå, hvad der fører til adfærdsændringer, så betyder det ikke, at man dermed kan sammensætte en enkel manual for, hvordan man får alle mennesker til at reducere deres klimaaftryk.

Baggrunden for at ændre adfærden er at vi ved, der er et problem skabt af vores nuværende adfærd. Siden 80'erne har ideen om enkeltindividets betydning for miljøproblemerne været i fokus i Norge (Skorstad, 2008). Der har samtidig været meget få resultater, som viser, at enkeltindividet evner at handle på den information, som gives omkring uheldige konsekvenser af adfærden. I Storbritanien så Tertoolen, Van Kreveld & Verstraten (1998) på, om øget information om konsekvenserne for miljøet og de økonomiske omkostninger ved bilkørsel havde nogen effekt på adfærden. Selvom forsøgspersonernes generelle miljøbevidsthed blev større, så kobled de ikke dette sammen med egen forurening. Faktisk er folks viden om diverse miljøproblemer stor, men den er ofte behæftet med fejltolkninger og personlige antagelse såsom at tænke mere på transportdistancen end formen eller misforståelse af energiformer, så som at "natur"-gas er en fornybar energi (Steg, Perlaviciute, & van der Werff, 2015). Hume (Hume, 2010) lavede interviews med en række unge mennesker (y-generationen født mellem tidlig 80'-erne til midt 90'-erne - start 2000). De fleste havde stor viden og passion omkring miljøproblemer og så for sig, at teknologien ville være en stor del af løsningen og de havde tillid til industriens evner til at finde løsninger hellere end beskyldte den for fortidens synder. Samtidig fandt Hume, at de unges handlinger og måder at leve på ikke stemte overens med deres viden og miljømæssige overbevisninger. At tro på teknologien er en ting, noget andet er at tage den i brug i egen

hverdag. Det Britiske Departement for transport har kaldt den manglende kobling mellem holdninger og handlinger for klimakampens største dilemma (Anable, Lane, & Kelay, 2006).

Tidligere forskning viser altså, at viden og handlinger ikke nødvendigvis hænger sammen. At forestillingerne, om hvad som er rigtigt og forkert, bæredygtigt eller ikke, er præget af tolkninger og antagelser mere end underbygget af viden. At påvirke adfærden kræver mere end bare oplysning.

Wenøe (2003) peger på, at en af grundene til manglende adfærdændringer skyldes kompleksiteten i for eksempel klimakrisen. Et er at forstå, at CO₂ (og eventuelt andre klimagasser) bidrager til at opvarme kloden og de konsekvenser, der kan være ved det, noget andet er at koble det sammen med egen adfærd, for eksempel at det varme vand i vandhanen kræver energi for at blive varmet op (Steg et al., 2015). Når så forskerne i tillæg i årevis har diskuteret frem og tilbage, først om klimaforandringerne er menneskeskabte og senere i hvor høj grad, så fører det til forvirring og opgivelse (Kemp & Nielsen, 2009; Wenøe, 2003). Forskerne finder, at hvis vi ikke stoler på dem, som fortæller os, at vi skal ændre adfærd, så har det ingen effekt (Steg et al., 2015). Oven i alt det er det svært som forbruger at vide, hvad som er det rigtige valg i forhold til at redde planeten, så bliver det enklere at tage sig af de problemstillinger, som vi også har ansvar for i hverdagen, sundhed for familien, tjene penge, passe sociale relationer og så videre. Miljøhensyn må passe ind i den verden, vi lever i hver dag og når ingen rigtig ved, hvad som er rigtig og forkert, så vælger vi det, som kan glide let ind sammen med de andre aktiviteter, som hverdagen er fyldt med (Wenøe, 2003).

Der peges altså på, at vores hverdag er fyldt med aktiviteter, som giver en form for mening for individet. Skal miljøvenlig adfærd ind i disse aktiviteter, må de også give mening for individet og det kan være svært, når det ikke er let at finde ud af, hvad som er rigtig og forkert og hvem vi skal stole på, når vi søger information. I tillæg er miljøproblemerne ofte af en sådan karakter, at de ikke er synlige i hverdagen og samtidig så komplekse, at det ikke er let at koble det sammen med egen adfærd.

Kontekstuelle faktorer har også betydning for adfærden (Bamberg & Möser, 2007; Steg et al., 2015; Taberero, Hernandez, Cuadrado, Luque, & Pereira, 2015). Er vi overhovedet i stand til at udfører adfærden? Er adfærden for tidskrævende eller for vanskelig at udføre, vil sandsynligheden for succes gå ned. Subsidier er et forsøg på at gøre omkostningerne ved installering af grønne teknologier mere overkommelige. I Norge har det været tiltag som gratis parkering, brug af kollektivfelt og subsidier på el-biler som har været tiltag for at fremme salget. Men ofte når de gode forhold forsvinder, forsvinder også effekten (Steg et al., 2015). Også i Skorstads (2008) studie var mulighederne, de strukturelle og materielle rammer, af stor betydning for deltagernes mulighed for at gennemføre miljøvenlige tiltag. Omvendt kan det at vise, at man ofre noget for en grønnere adfærd også have betydning for motivationen, fordi det kan give anerkendelse hos andre. Når vi præsenteres for et nyt grønnere alternativ, opvejer vi fordele og ulemper ved at ændre vores adfærd. En motivationsfaktor er status og den bliver større jo mere vi må ofre, men mens nogen bæredygtige adfærdsændringer symboliserer meget har andre mindre værdi (Steg et al., 2015). At ofre noget for andre skyld eller for planetens skyld er en altruistisk handling, men MacDonald og She (2015) har fundet i deres metastudie, at vores villighed til at ofre os har en grænse, hvor efter det kan få den modsatte effekt. De anbefaler derfor at nedtone det altruistiske budskab, når producenter skal forsøge at sælge miljøvenlige produkter. MacDonald & She (2015) har videre listet op en række kognitive koncepter, som påvirker køb af miljøvenlige produkter. Præcis som for andre genstande og aktiviteter tillægges miljøvenlige produkter eller miljøvenlig adfærd egenskaber, som rækker ud over genstanden selv. Det kan være små forskelle som afgør, om vi ønsker at købe miljøvenlige produkter eller ej (ibid.).

Nogen individer tager langt hurtigere miljøvenlige produkter eller adfærd til sig end andre. En del af forklaringen kan være værdier (Steg et al., 2015) og hvordan vi opfatter planeten, som skrøbelig og med et tipping point eller som stabil og vanskelig for menneskelig påvirkning at ændre (Steg & Sievers, 2000). Værdier og opfattelsen af naturen påvirker også, i hvor høj grad vi har tro på, at egen adfærd har betydning (Steg et al., 2015).

Hvor enkelt det er, at udføre en miljøvenlig handling påvirker succesraten, men det kan også have indflydelse om adfærden kan give status eller bliver del af en meningsfuld hverdag. Kan vi vise frem en ny flot Tesla og samtidig scorer miljøpoint? I tillæg har vores opfattelse af naturens skrøbelighed og vores værdier indflydelse på, hvor villige vi er til at tage op ny adfærd.

3.2. Sociale faktorer

Selvom viden ikke nødvendigvis direkte påvirker vores adfærd, så er den vigtig, fordi den er med til at forme vores moralske normer (Bamberg & Möser, 2007). For eksempel ved, at vi føler skyld, når vi præsenteres for miljøproblemer, vi er årsagen til og det kan være med til at skabe adfærdsændringer (Rees, Klug, & Bamberg, 2015). Men vores moralske normer er også påvirket af de sociale grupper, vi indgår i. En hver gruppe har sine normer for adfærd som påvirker individet (Bamberg & Möser, 2007). McDonald, Fielding & Louis (2014) undersøgte ud fra Leon Festingers teori om kognitiv dissonans, om forsøgspersonerne havde større sandsynlighed for at ændre til mere miljøvenlig adfærd, hvis de oplevede kognitiv dissonans, idet andre, i de sociale grupper de indgik i, handlede miljøvenligt. Deres resultater viste, at der var større sandsynlighed for at ændre adfærd, hvis deltagerne oplevede normkonflikter mellem deres egen adfærd og andres. En undersøgelse fra et kontor i en virksomhed viste, at når miljøvenlige tiltag blev indført, var det ikke nødvendigvis, fordi folk ændrede holdninger eller værdier i forhold til miljøet men mere det, at det blev en ny norm på arbejdspladsen at kopiere på begge sider, slukke lys, med mere (Hargreaves, 2011). Studier af kollektivets påvirkning på recirkulering har også fundet positive sammenhænge mellem den kollektive tilgang og tro på recirkulering og påvirkningen af individers adfærd, mens socio-demografiske faktorer havde ringe indflydelse (Taberero et al., 2015). Sociale normer påvirker vores moralske normer for, hvad som er rigtigt og forkert i hvert fald i mindre samfund (Taberero et al., 2015), en slags naboeffekt.

Shaw & Riach (2011) bruger Bourdieus feltbegreb til at analyserer etisk forbrug. De mener, etisk-forbrug kan forstås som et sub-felt i det dominerende markeds-felt. Sub-feltet accepterer det dominerende markeds logikker, men samtidig forsøger det at påvirke det ved at bytte den dominerende økonomiske kapital med symbolsk kapital, hvor for eksempel dyrevelfærd og menneskerettigheder har større betydning. Ligeledes

betragtede ikke deltagerne i undersøgelsen sig selv som en del af det større markeds-felt men lavede historier om os og dem. De var optaget af, at de *var* etiske forbrugere lige så meget, som det var selve handlingen, som var vigtig: *It appeared that ethical consumption as an act was not only about practicing, but also being part of a group who voice their opinions and actively attempted to facilitate change, not least through their personal acts of consumption* (Shaw & Riach, 2011, s. 1061). Forfatterne betragtede dette, som en kollektiv habitus blandt etiske forbrugere som følte sig som en del af en gruppe af ligesindede med andre etiske forbrugere. Ligeledes så Shaw og Riach (2011), at der var andre dele af personernes liv, som smittede af på deres etiske forbrug, de mente, at felternes indgriben i hinanden er vigtige særlig i forhold til, hvordan en kapital kan få betydning som symbolsk kapital i et andet felt.

Nyere forskning begynder at fokusere på miljøet rundt om individet som af stor betydning for adfærdsændringer. Hvad som opfattes som norm, hvordan andre handler og om man bliver en del af en gruppe, hvor miljøvenlig adfærd er vigtigt, det har nok større betydning for adfærden en tidligere troet.

3.3. Social practice theory

Ovenfor er nævnt en lang række eksemplarer på faktorer, som påvirker adfærden og på studier, som har haft mere eller mindre succes med at forandre adfærden i en miljøvenlig retning. Som skrevet har tidligere forskning primært fokuseret på individet, mens nyere forskning har kritiseret denne måde at betragte individet på som levende i et vacuum (Hargreaves, 2011, s. 81). Social practice theory er brugt de senere år til at forbinde individ med samfundet og vise, hvordan individer sammen former samfundet og hvordan samfundet virker tilbage på individet (Røpke, 2009). Røpke skriver, at stort set alle de praksisser vi deltager i kræver en eller anden form for forbrug af materielle goder som skabes af jordens ressourcer:

Almost all practices involve the use of material resources, regardless of whether these practices are categorized as production or consumption. In ecological terms, human society can be seen as a metabolic organism appropriating resources from the environment, transforming them for purposes useful for humans, and finally discarding them as waste. Conventionally, the process of

transforming resources and intermediate products for useful purposes is called production, while the final use and destruction of useful products is called consumption. (Røpke, 2009, s. 2495)

Videre skriver hun, hvordan vores handlinger bliver forbundet med miljøet gennem forbrug: *The link between a practice and the environment thus goes through the material component — that is, through the production, use and discarding of the materials, equipment and infrastructure needed to carry out the practice* (Røpke, 2009, s. 2495). Forbrug forstås ikke som en praksis i sig selv men som en del af andre praksisser (Warde, 2005), så det er ikke forbruget i sig selv, som styrer men andre ting i hverdagen, som har indflydelse på vores forbrug (Wenøe, 2003): *Although most practices involve the appropriation and use of goods, services and ambience, people first of all think of themselves as being involved in meaningful practices rather than being involved in consumption.* (Røpke, 2009, s. 2495)

Individet er bærer af social praksis, som det lærer gennem hele livet, ikke som bevidstløs overføring men som bevidste til og fravalg (Hargreaves, 2011). Valget af praksis handler mere om individets baggrund bestemt af erfaringer, positioner og ydre påvirkninger end en samlet logik som for eksempel identitet (Røpke, 2009). Individets praksisser er i sær præg af rutiner og vaner (Hargreaves, 2011; Røpke, 2009; Wenøe, 2003). Disse forståelser ligner i stor grad på Bourdieus beskrivelse af habitus som formet af fortiden til at være prædisponeret i fremtiden (Bourdieu, 1999).

Skorstads (2008) undersøgelser af kvinders opfattelse af miljøvenlig adfærd i hverdagen viste, at megen forståelse af rigtig og forkert var baseret på følelser og handlinger, som i høj grad var styret af traditioner og vaner. Handlingerne reproduceres gennem socialisering og gives mening i den kontekst, de eksisterer i (ibid.). For at en handling skal ændres, må den kunne finde mening i den hverdag, den skal være en del af (Wenøe, 2003). Røpke (2009) skriver, at rutiner eller vaner ofte er svære at ændre, fordi de ikke er reflektive. De bliver derfor ofte en barrierer for miljøvenlige tiltag. Bourdieus (1999) forståelse af menneskelig adfærd er, at den i stor grad er præget af rygmarvsviden og at dette gør habitus træg i forhold til forandring.

Individets intention er en stærk faktor og denne er igen influeret af kontekstuelle faktorer, holdninger og moralske normer (som igen er styret af viden og sociale normer) (Bamberg & Möser, 2007). Bamberg og Möser beskriver, hvordan intentionen er styret af flere faktorer:

This indicates that on average, the intention to perform a pro-environmental behavioural option can be described as a weighted balance of information concerning the three questions 'How many positive/negative personal consequences would result from choosing this pro-environmental option compared to other options?', 'How difficult would be the performance of the pro-environmental option compared to other options?', and 'Are there reasons indicating a moral obligation for performing the pro-environmental option?'. (Bamberg & Möser, 2007, s. 21)

Forståelsen, af individets handlinger som ikke bare styret af indre og individuelle faktorer, men som stærkt påvirket af de sociale rammer omkring, har været et vigtigt udgangspunkt for opgavens teoretiske baggrund:

The focus is no longer on individuals' attitudes, behaviours and choices, but instead on how practices form, how they are reproduced, maintained, stabilized, challenged and ultimately killed-off; on how practices recruit practitioners to maintain and strengthen them through continued performance, and on how such practitioners may be encouraged to defect to more sustainable practices. (Hargreaves, 2011, s. 84)

Bourdieu's teori beskriver praksis som strukturerede og strukturerende skemaer (habitus) for handling reproduceret gennem socialisering i de felter, vi indgår i, det være sig det akademiske-feltet eller elvekajak-feltet (Bourdieu, 1999). Vi forbruger som en del af praksis. At forstå forbrug og over-forbrug kræver dermed, at vi forstå de settings, hvori en genstand tillægges værdi og mening og dermed er værd at forbruge.

4. Teori

Det er snarere gode grunner til å hevde at ryggmarg (habitus), interesser og posisjoner er styrende for handling, og at verdiers funksjon er å rettferdiggjøre dem. (Døving, 2009, s. 100)

Som jeg beskrev ovenfor er der gjort mange studier med fokus på individuelle faktorens betydning for miljøvenlige adfærdsendringer, mens der de senere år er kommet mere fokus på det sociale samspill mellom individet og samfundet rundt. Studierne har vist, at sociale faktorer, som hvilken adfærd, de grupper vi indgår i, har, er vigtige for at kunne ændre adfærden. I dette studie bruger jeg Bourdieu til at undersøge sammenhængen mellem friluftslivsaktiviteter og miljøvenlig adfærd. Det er ikke en undersøgelse af klasser eller habitus i bestemte felter, men en delvis feltanalyse og et forsøg på at forstå felternes ubevidste regler og de konflikter, som kan ligge i dette i forhold til miljøvenlig adfærd.

4.1. Bourdieu

Mange af studierne som er omtalt ovenfor tager for sig individuelle faktorer som værdier, moral, kapacitet, og så videre. De fleste af disse faktorer er bestemt af samfundsmæssige strukturer og sociale relationer. Hvor vi bor, hvordan vi er vokset op, hvem vi er med på arbejde, hjemme og i fritiden har betydning for vores erfaringer, vores oplevelse af verden og hvordan vi kan og vil handle. Det sociale spil mellem mennesker er brugt af Bourdieu til at vise, hvordan vi agerer i forskellige situationer (praksis), hvordan vores valg er styret af vores baggrund (habitus) og af de grupper vi er en del af (felter) og af vores position i disse felter (kapital).

Bourdieu betragter feltet og de magtkampe, som foregår i feltet som et spil, fordi der kæmpes om en belønning eller præmie og at der investeres på samme måde som i almindelige spil (Bourdieu & Wacquant, 2009). Spillet, som spilles, er et spil om specifikke fordele og goder, som opnås ved deltagerens position, som igen er bestemt af hvor meget denne besidder af forskellige typer kapital (Bourdieu, 2002). Det, som giver status og magt i et felt (symbolsk kapital), gør det ikke nødvendigvis i et andet, så for at

være en del af feltet må man anerkende, det som spilles om og accepterer de spilleregler, som findes i feltet (Bourdieu, 1999). Jo tidligere vi bliver en del af spillet i et felt, jo lettere er det at glemme, at det er et spil (Bourdieu, 1990). Det er dette, som adskiller det sociologiske spil fra spil, som vi kender det fra fodboldbanen, eller som Bourdieu kalder *games for themselves* modsat det sociale spil *games in themselves* (Bourdieu, 1990, s. 67). I *games for themselves*, fodbold for eksempel, er spillerne bevidste om, at dette er et spil, en konkurrence mellem to hold og med et fælles sæt af regler som bestemmer, hvordan spillet skal spilles og hvem som til slut vinder. Spillerne har faste pladser, som er bestemt af deres evner på banen og historik, for eksempel tidligere scoringer. I *games in themselves* er spillerne ikke bevidst, at dette er et spil eller, at der findes regler for spillet (nomos) (Bourdieu, 1977). De accepterer også ubevidst det overordnede, dominerende synspunkt (doxa) (ibid.), en slags common sense med en fælles konsensus om tingenes orden (Bourdieu, 1990, s. 58). Der er fortsat plads for diskussion indenfor et felt mellem ortodokse og heterodokse forståelser, men disse vil ikke true feltets doxa (Bourdieu, 1977).

Troen på spillet er en iboende del af det at høre til i feltet (Bourdieu, 1990). Bourdieu (1990, s. 66) snakker også om *feel for the game* - en praktisk forståelse af spillet, et *mirakuløst møde mellem habitus og et felt*. Det er denne følelse for spillet, som er med til at give det mening og som former nye spillere. Som jeg forstår, er habitus også bestemmende for, hvor tilbøjelige vi er til at anerkende spillet i et nyt felt. Habitus forstået som:

a system of lasting, transposable dispositions which, integrating past experiences, functions at every moment as a matrix of perceptions, appreciations, and actions and makes possible the achievement of infinitely diversified tasks, thanks to analogical transfers of schemes permitting the solution of similarly shaped problems (Bourdieu, 1977, s. 82).

Det er således også tilbøjeligheden til at føle, at spillet er værd at spille eller, som Bourdieu (2002) viste i *Distinksjonen - en sosiologisk kritikk av dømmekraften* er vores præferencer eller smag et udtryk for vores klasse. Individet undgår miljøer, som ikke passer habitus, fordi det føles ukomfortabelt eller forkert (Bourdieu, 1990). *Feel for the*

game bliver således også en barrierer eller en beskyttelse af doxa, både for de som vil kunne true doxa, men også for at forme nye spillere (Bourdieu, 1990, s. 68). At vi vælger en given fritidsaktivitet er altså påvirket af habitus. Blandt andet beskriver Bourdieu sport som et eget autonomt felt med egne spilleregler, men også hvor de sportsaktiviteter, som deltages i, er præget af vores sociale baggrund:

In other words, the class variations in these practices derive not only from the variations in the factors which make it possible or impossible to meet there economic or cultural costs but also from the variations in the perceptions and appreciation of the immediate or deferred profits accruing from the different sporting practices. (Bourdieu, 1978, s. 835)

Selvom friluftslivet er populært i stort set hele den norske befolkning, så er der som tidligere beskrevet alligevel klasseforskelle i friluftslivet (Sjøløkken, 2010; SSB, 2015b).

Som på en fodboldbane har agenterne (Bourdieu's udtryk) i et socialt felt en position, denne er bestemt af deres habitus (sociale klasse, uddannelse, tidligere erfaringer mm.) og deres kapitalbeholdning (økonomisk, social og kulturel) (Bourdieu & Wacquant, 2009). Kapitalen er det som "handles" med mellem deltagerne i et felt og hvordan, de forskellige kapitalformer kan veksles, afhænger af feltet (Bourdieu & Wacquant, 2009). Fordi en kapitalform kan veksles til en anden giver kapital magt (ibid.). Ud over de tre hovedformer for kapital, økonomisk, kulturel og social, findes en fjerde kapitalform, symbolsk kapital som ikke kan sidestilles med de andre kapitalformer, men som er baseret på de tre andre (Bourdieu, 2006). Bourdieu skriver, at man måske hellere kan snakke om symbolsk virkning af kapitalen (Bourdieu, 1999, s. 251).

Symbolsk kapital er simpelthen den form eller tilstand, enhver kapital eller blanding af kapitaler kommer til at antage, når den/de bringes i spil i en social sammenhæng, hvor den/de bliver anerkendt, tilskrevet værdi og dermed giver social anseelse (Prieur & Sestoft, 2011, s. 94).

Både i feltet og mellem felter, det som Bourdieu kalder det *sociale* rum (Bourdieu, 1999, s. 140), er det, som skaber dynamikken kampe om definitionsmagt (Bourdieu & Wacquant, 2009) eller distinktion mellem forskellige positioner (Bourdieu, 1999). At definere et felt består dermed blandt andet i at finde grænserne for feltet eller, det feltet ikke er og forstå, hvad som kæmpes om i feltet (feltets logik) (Bourdieu & Wacquant, 2009). Hvert felt må forstås som relativt autonomt for at kunne kaldes et felt og Bourdieu er selv forholdvis streng, når det gælder hvad som kan kaldes et felt.

Når et individ socialiseres ind i et felt, vil det ubevidst acceptere feltets doxa og tage den kollektive habitus, som findes i feltet op og lade den blive en del af individets habitus. Habitus beskrives af Bourdieu som både formet og formende (Bourdieu, 1977). Formet som i at habitus er et resultat af erfaringer og oplevelser gennem livet og formende, idet habitus er med til at skabe nutidige og fremtidige handlinger (Prieur & Sestoft, 2011). Habitus fokuserer på individets handlinger, følelser og tanker og hvordan vi har vores historie med os ind i nutiden og hvordan denne påvirker vores valg af handlinger (Maton, 2008) eller som Bourdieu beskriver det *...it is yesterday's man who inevitably predominates in us* (Bourdieu, 1977, s. 79). Habitus er ikke faste rammer som ukritisk udledes af individet men prædispositioner for en given handling. Det betyder, at vores måde at være på er præget af forudsigbarhed, sammenhæng og regelmæssighed og i det ligger også en træghed for forandring (Bourdieu & Wacquant, 2009). De fleste ved, hvor svært det er at ændre vaner. Habitus står ikke alene (Maton, 2008), praksis skal hellere forstås som *dobbelt, obskur relation* mellem habitus og felt (Bourdieu & Wacquant, 2009, s. 112). Praksis er et resultat af *one's dispositions (habitus) and one's position in the field (capital), within the current state of play of that social arena (field)* (Maton, 2008, s. 51), eller som Maton (2008) mere enkelt forklare, så er praksis resultatet af ens nuværende omstændigheder og ens habitus.

Bourdieu forstår altså vores handlinger, som styret af både fortiden, som har påvirket og formet individet til præferencer for bestemte ting og gøremål og den nuværende situationer, vi står i. Men hvad sker når feltets logik ikke virker logisk mere eller strider mod andre forestillinger? Leon Fastinger er en af de, som har undersøgt oplevelsen af disharmoni mellem vores handlinger, holdninger og følelser og forsøger at forklare, hvordan vi kan reagere for at skabe harmoni.

4.2. Fastinger

Fastingers teori tilbage fra 1960'erne omhandler, hvordan vi ofte ændrer vores forståelse af verden til fordel for at kunne fortsætte med vores "dårlige" livsstil på trods af information om de negative konsekvenser (Fastinger, 1963). Fastinger deler vores holdninger op i tre ben, den affektive komponent (følelser og følelsesmæssige indstilling til verden omkring os), den kognitive komponent (viden og antagelser) og adfærdskomponenten (handling). Er der overensstemmelse mellem de tre komponenter, kalder Fastinger det kognitiv konsonans og mener, at det er dette, vi stræber efter som mennesker (Fastinger, 1963, s. 3). Er der derimod uoverensstemmelse, kognitiv dissonans vil vi forsøge at ændre den eller de komponenter, som kan få os til at føle overensstemmelse igen (ibid.). Det klassiske eksempel med rygning kan tjene som forklaring. Hvis vi får information om rygningens skadelige effekter, vil vi føle ubehag, når vi ryger. Vi kan dermed vælge at slutte at ryge, for at få overensstemmelse med det vi ved eller, vi kan forsøge at benægte eller mildne, den viden vi har med, at det nok ikke er så farlig, at man kender folk, som er blevet gamle trods mange års rygning eller, tænke at det rammer ikke mig. Samtidig vil de ubehagelige følelser omkring, den viden man har fået, erstattes af den gode følelse ved at ryge og ved at benægte eller avvise kundskaben.

Når det gælder adfærd, som skader miljøet, kan der ske to ting, når individet med miljøvenlige holdninger får viden om, at adfærden er skadelig. Enten kan en person kompensere for den skadelige adfærd ved at ændre adfærden og dermed opnå konsonans eller personen kan være afværgende overfor problemstillingen eller retfærdiggøre egen adfærd (Lavergne & Pelletier, 2015). Man må tænke, at det oftest er lettere og langt mere behageligt at beholde sine vaner end at ændre dem. Derfor vil vi ofte først og fremmest forsøge at benægte eller neglisjerer et problem for at undgå at måtte forandre adfærd (Fastinger, 1963, s. 3). Bourdieu er også inde på dette, når han snakker om vores habitus som foranderlig men træg. Mennesker er vanedyr og vi gør i høj grad ting, som vi altid er gjort dem (rygmarvsviden). Lavergne & Pelletier (2015, s. 136) mener, at de fleste adfærdsændringer vil ske gradvist.

Forandringer sker på trods af trægheden og magtkampene i felterne skaber forandringer, måske ikke den overordnede sandhed i feltet (doxa), men kan ændre spillereglerne (nomos) og definitionen af kapitalernes værdi og vekselkurs. Som vi så i afsnittet om adfærdsændringer havde naboeffekten stor betydning. Oplevelsen af ikke at gøre som den grundlæggende norm i en gruppe vil føre til dissonans, som kan føre til adfærdsforandring. Dissonans kan derfor forstås som en motivator for forandring.

4.3. Forskningsspørgsmål

Som skrevet indledningsvis, er dette ikke en undersøgelse af habitus eller klassesdominans men en delvis feltanalyse, hvor jeg vil forsøge at finde eventuel modsætninger mellem forståelsen af friluftslivet som adfærdsforandrende og måden vi driver med friluftsliv i dag. Hovedspørgsmålet er, hvorfor forståelsen af friluftslivet som miljøvenligt og adfærdsændrende ikke stemmer overens med det store energiforbrug knyttet til friluftslivet, og om dette skyldes feltets logik, her undersøgt i to friluftslivsaktiviteter.

Hovedspørgsmålet vil blive besvaret via disse delspørgsmål:

- A. Vil man kunne beskrive elvepadling og DNT som subfelter i friluftslivet med egne specifikke praksisser for anerkendelse og symbolsk kapital?
- B. Er forståelsen af, at aktiviteter i naturen gør et individ mere miljøvenlig, en del af en doxisk forståelse af friluftslivet?
- C. Er der modsætninger mellem det som anerkendelse i felterne (den symbolske kapital) og miljøvenlig adfærd?
- D. Til slut: kan Fastingers teori om kognitiv dissonans forklare eventuelle forsøg på at "bortforklare" manglende miljøvenlig adfærd?

5. Metode

Al empirisk materiale er indsamlet ved observationsstudier og gennem semi-strukturerede interviews af medlemmer af NTNUI⁵ Padling og Den Norske Turistforening. Empiriindsamlingen er sket i perioden september 2015 til april 2016, hvor jeg har deltaget i træninger og sociale arrangementer med NTNUI Elvepadling og ture med Trondheims Turistforening (TT) og DNT Oslo og Omegn samt foretaget interviews. Jeg gjorde interviews med seks elvepadlere og seks DNT medlemmer.

5.1. Observationer

I september og oktober deltog jeg på tre fælles kajakpadlinger på Nidelven og et socialt arrangement på en bar i byen, hvor gruppen hver første torsdag i måneden mødes til Padlepils. I samme periode var jeg med på Rett Ut-ture i regi af TT i områder omkring Trondheim. I april deltog jeg på en tredages tur fra Finse til Geiterygghytta arrangeret af DNT Oslo og Omegn.

Formålet med observationsstudierne var, at få en dybere indsigt i hvordan aktiviteterne foregik, hvordan deltagerne agerede med hinanden og om der eventuelt var overensstemmelse mellem det, jeg fandt i mine interviews, altså det som blev sagt og det som blev gjort. I begge tilfælde er dette ikke "fremmede" verdener for mig. Som friluftslivsstudent har jeg deltaget i både elvepadling og på ture DNT før. Men Katrine Fangen (2010) skriver, at det er fuldt muligt at lave observationer i egen kultur. Alligevel har jeg af og til følt, at jeg "gled" for let ind i rollen som deltager særlig for DNT og har måtte være ekstra påpasselig med at tage forskerbrillerne på. Det er dette Fangen (2010, s. 102) kalder *inside* og *outside*. Samtidig har jeg følt, at det at have et vist kendskab til begge miljøer har givet mig mulighed for at reflekterer over mine egne måder at handle på. Spørgsmål som: *hvad er det egentlig, som har betydning for mig, når jeg gør sådan eller sådan?* har gjort, at jeg har kunnet sætte mig i deltageres sted. Fangen (2010, s. 80) beskriver netop egne indtryk, følelser og refleksioner som vigtige for dataindsamlingen.

⁵ Norges Teknisk-naturvitenskapelige Universitet Idrettsforening

I gennem hele observationsperiode har jeg været usikker på, hvordan arbejdet skulle præsenteres for deltagerne. Det gælder for både elvepadlingen og DNT. Fangen er meget åben i sin præsentation af sine studier (2010). I begyndelsen havde jeg en idé om, at det var bedst at lægge mindre vægt på miljødelen for at undgå, at respondenterne skulle gøre sig for mange tanker før et eventuelt interview, som kunne forandre deres svar. Jeg lagde derfor mere vægt på, at jeg undersøgte sociale samspils påvirkning af deltageres adfærd og natur og naturoplevelsers betydning for turen. Men i det papir, jeg udleverede omkring opgavens tema, var det skrevet, at det omhandlede friluftsliv, socialisering og miljøvern. Under interviewene oplevede jeg, at to af deltagerne fra padlemiljøet reagerede med overraskelse, lo af spørgsmålet omkring konsekvenserne af udstyrskøb/brug og transport, som om det var dumt, at jeg stillede dem. De virkede mistroiske og svarene kunne virke nedgørende (jeg vil komme nærmere ind på dette i afsnit 5.4. og 6.9.). Jeg oplevede ikke lignende reaktioner fra DNT medlemmerne, selvom de havde fået samme information (se evt. bilag II A). For de personer, som var rekrutteret via kontakt med andre og hvor korrespondancen i høj grad havde foregået på mail eller facebook, havde jeg været mere åben om, at det handlede om miljøvenlighed og friluftsliv. For disse respondenter oplevede jeg ingen negativ respons. Jeg følte selv, at det var utrolig ubehageligt at folk fandt spørgsmålene overraskende, selvom dette kan være gode observationer at gøre sig, så handler mine egne følelser om moral og etik. I mine notater før jeg gik igang med observationer, havde jeg netop skrevet:

Projektets tema kan forventes at være provokerende, da mange mennesker måske føler, det er en kritik af deres manglende evne til at tage sig af miljøet. Ligeledes kan en fuld forståelse af projektets formål før deltagelsen betyde, at der dannes meninger og holdninger omkring emnet, som eventuelt ikke ville være kommet frem. At projektet præsenteres på en måde, som er mindst mulig stødende og kritisk for deltagerne og som giver dem mindst mulig forhåndsviden om emnet, er derfor bedst. Samtidig som de må have anledning til at få viden om projektet på en sådan måde, at de ikke senere føler sig snydt eller hængt ud.

Også Fangen påpeger, at åbenhed handler om etik og informeret samtykke, men Fangen mener også, at observations studier ofte er af en sådan art, at man ofte kan sige: *noe*

vage setninger om hva formålet er, men i det minste er åpen om at du er der og utføre et feltarbeide. (Fangen, 2010, s. 62).

Kontakten til padlegruppen blev gjort via mail til gruppens styre for at få mulighed for at deltage uden at betale medlemskab og for at de ansvarlige for fællespadlingerne havde besked om min tilstedeværelse (bilag I B). Derudover informerede jeg de andre deltagere ved hver fællespadling om mit ærinde og delte et papir ud om mit arbejde (se bilag II A). Jeg oplevede ikke, at nogen syntes, det var et problem, at jeg var med, tværtimod syntes de fleste, det var spændende og alle var interesseret i at lade sig interviewe. Men der var ingen, som stillede spørgsmål til opgavens tema eller opgaven ellers. De lod mig i høj grad være i fred og det var jeg som opsøgte og spurgte.

Kontakten til TT fik jeg ved at møde op på kontoret i Trondheim, hvor jeg snakkede med daglig leder (bilag I A). Til DNT Oslo og Omegn blev jeg koplet til relevante personer i organisationen. De formidlede kontakten videre til de ansvarlige turledere på turen til Finse. Før turen sendte turlederne information om mig ud i en mail til alle deltagerne vedlagt mit egen præsentation (bilag II B). Både på turene med TT og på Finseturen oplevede jeg at deltagerne syntes det var spændende jeg var med og gerne snakkede om opgaven med mig. En person ønskede ikke deltagelse og sagde fra om dette på Finseturen.

Jeg havde en idé om, at jeg måtte prøve at undgå for mange nybegyndere, hvis jeg ville fange op feltets logik, men da mange af de som deltog på fællespadling var nybegyndere, endte jeg op med at forhøre mig i gruppen om andre mere øvede, jeg kunne kontakte og fik tre af interviewene på denne måde. Det samme blev gjort for DNT, hvor jeg også oplevede et snævert udvalg af folk med lidt for løs tilknytning til organisationen på turene.

5.2. Interviews

Alle interviews er gjort i november og december 2015 på nær et interview, som blev foretaget med ny deltager i marts 2016 på grund af forringet lyd kvalitet på et af de tidligere interviews. Mit udgangspunkt for at rekruttere folk til interviews var igennem kontakt i feltarbejdet og ved anbefalinger fra de interviewede. Med personen, som blev

interviewet i marts 2016, var der tale om en person, som jeg havde været på en TT tur med i marts 2015 og som jeg brugte som en “nødperson”, da det tog for lang tid at finde en ny person i den række af personer, jeg tidligere havde haft kontakt med. Da personen var tilknyttet TT og var ivrig turgænger, anså jeg ikke dette som et problem.

Interviewguiden blev lavet med henblik på at finde det, som var vigtigt for deltagerne i deres respektive aktivitet, hvad det var de søgte efter at opnå og eventuelt, hvordan dette søgtes opnået ud fra teorien om anerkendelse og symbolsk kapital (se teori afsnittet). Desuden stillede jeg en del baggrundsspørgsmål omkring deres barndom og opvækst for at vide mere om, hvor tidlig socialiseringen ind i aktiviteterne havde været, i forhold til hvor enkelt og let det var for deltagerne at acceptere reglerne i feltet. Til sidst spurgte jeg om deres forbrugsvaner når det galdt udstyr og transport til aktiviteten og herefter om, hvilke miljøvenlige tiltag de eventuelt gjorde i deres hverdag, og hvad de eventuelt opfattede som miljøvenlige tiltag. Interviewguiderne findes som bilag IV.

Jeg mærkede tydeligt både før og under interviewene og under transskriberingen, at dette var en ny måde at indsamle data, som kræver øvelse, refleksion og tilstedeværelse. Særlig under transskriberingen kunne jeg undre mig over, jeg ikke altid havde klaret at følge op på vigtig information, som var blevet sagt eller, at jeg fik stillet for ledende spørgsmål eller, at de spørgsmål jeg havde udformet, simpelthen ikke var gode nok. Jeg gennemførte halvandet prøveinterview, før jeg gik igang med selve interviewrunden men burde nok have haft flere at teste interviewene på.

Interviewene blev foretaget hjemme hos nogle af deltagerne og ellers, mødte jeg folk, hvor det kunne passe dem som cafeer eller studiested. Alle interviewene blev optaget og transskriberet af mig selv. Siden personernes dialekter ikke tænkes at have betydning for datamaterialet er disse fjernet og alle interviews er skrevet på bokmål. Det er forsøgt at bruge en del af transskriptionskonventionerne fra Kvale & Brinkmann (2015) men bemærk at i stedet for tom parentes, hvor en del af interviewet er utydelig (), bruger jeg [...]. Hvor jeg har en forklaring i interviewet, er dette i parentes (). Det er forsøgt at bevare så mange af lyd-udtrykkene som øh, ah og lignende, idet jeg mener, disse kan give indtryk af usikkerhed, overraskelse eller andre følelser hos den interviewede. Desuden er kommaerne sat, ikke ud fra grammatiske regler, men der hvor deltagerne

holder kortere pause. Ved lange pause har jeg brugt punktummer Men mest har jeg lagt vægt på min egen opfattelse af personens besvarelse og noteret dette. For eksempel lange pauser, usikkerhed, skift i tonelejet, hvis jeg føler, disse har betydning for forståelsen af det, der bliver sagt. Kvale og Brinkmann (2015, s. 241) skriver også, at det ikke er nødvendigt med meget virkelighedsnære interviews, hvis det er meningen i det, der bliver sagt, som er det vigtige.

Desværre er der en del af interviewene med flere passager, hvor lyden er meget dårlig på grund af baggrundsstøj eller, at deltageren mumler eller på anden måde udtrykker sig utydeligt. Også i tilfælde, hvor udstyrsmærker, specielle genstande til aktiviteten eller navn på for eksempel personer den interviewede ser op til eller beundre, bliver gengivet, er det ikke altid, navnet er blevet udtrykt forståeligt. I nogle tilfælde har det været muligt at søge sig frem til rette ord eller navn, men i et tilfælde var dette ikke muligt. Et par stykker af interviewdeltagerne er kontaktet i efterkant af interviewet for at få forklaring på passager, som var uforståeligt. Men det kan ofte være svært for deltagerne at huske hvad, som er blevet sagt. Det er værd at huske på denne problemstilling en anden gang for bedre udstyr og større opmærksomhed på baggrundslyde og udtale.

5.3. Analysefremgang

Gennemgangen af interviewteksterne er gjort ud fra en teoretisk læsning af Bourdieus teorier beskrevet i kapitlet over. Men som Langseth (Langseth, 2012b, s. 58) skriver, kan det give dybde til teksten også at lytte til de udsagn deltagerne selv kommer med ud fra en fænomenologisk tilgang. Hvad er deres egen opfattelse af hvorfor, det er svært at inkorporerer miljøvenlig adfærd i friluftslivet versus hvordan det opfattes ud fra min teori? I denne opgave er der dog stort set lagt vægt på Bourdieus teorier.

I analysen har jeg lagt vægt på at finde udsagn eller handlinger, som deltagerne eftertragter eller anerkender (Kvale & Brinkmann, 2015) og som jeg mener, kan forstås som symbolsk kapital. Jeg har set efter mønstre og sammenhænge og forsøgt at finde ud af om disse kan udtrykkes ved årsagssammenhænge (Andersen, 2013). Jeg har gjort dette ud fra ideen om, at feltet afgrænses gennem distinktion til andre felter, men hovedfokuset har ligget på at finde og beskrive den gangbarer kapital i feltet, som er det, som er med at definere og give feltet dets autonomi (Bourdieu & Wacquant, 2009).

Samtidig søger jeg efter ambivalens og forsøg på at forsvare egen adfærd overfor miljøspørgsmål, hvilket kan tyde på kognitiv dissonans (Fastinger, 1963). Det er særlig forsøg på at forsvare, negligerer eller bortforklare egne handlinger, som jeg har set efter. Bourdieus primære fokus har været på klasseforskelle og hvordan disse påvirker magtforhold (Prieur & Sestoft, 2011). I denne opgave har jeg hellere prøvet at forstå, hvordan feltets logik påvirker adfærden. En anden grund er, at klasseforskellene måske ser anderledes utydelige ud i dag, end da Bourdieu gjorde sine analyser, der er flere subkulture eller det Warde kalder livstils variationer (Warde, 2005)

Man kan kalde tolkningen i denne opgave for tredjegrads tolkning (Fangen, 2010, s. 183). Førstegradstolkning er respondenternes egen tolkning af verden, mens anden gradstolkning er forskerens tolkning af respondentens verdensforståelse.

Tredjegradstolkningen ligger endnu et lag på og forsøger at undersøge underliggende strukturer, processor, ideologier med videre, som ligger gemt i respondenternes udsagn men også i forskerens tolkning af disse. Problemet med en sådan type forskning er, at du som forsker, fjerner dig fra respondenternes egen forståelse af deres verden og at de måske ikke vil kunne kende sig selv igen i de resultater, du kommer frem til. Når du bruger tredjegradstolkning, er det vigtigt, at ligge sig tæt op af den *måte forskningssubjektene tematiserer sin virkelighed på* (Fangen, 2010, s. 186). Ligeledes mener jeg, det er vigtigt i den sammenhæng, at huske forskeren aldrig er neutral men også eksisterende i et felt og har sin habitus, som skaber nuancer og forhåndforståelser af verden (Bourdieu & Wacquant, 2009). Det er vigtigt at være bevidst min egen baggrund og min egen forståelse af de temaer, som jeg undersøger i særlig grad, når jeg bruger teorier til at tolke endres udsagn.

Jeg har en naturvidenskabelig baggrund og har været optaget af miljø og naturbevarelse i rigtig mange år. Særlig under bachelorstudiet i København var jeg engageret i flere organisationer og råd på tværs af fag og studieretninger, som blandt andet forsøgte at præge universitetet i en grønnere retning. Jeg skrev bacheloropgave om bilisme set i lyset af den store fokus, der var på COP 15 i København i 2009. Spørgsmålet om miljøvenlig adfærd og dilemmaet mellem holdning og handling har jeg derfor beskæftiget mig med før. Det er sikkert på grund af både min middelklassebaggrund,

som kvinde og med uddannelse i naturvidenskaben at jeg er blevet ovenud interesseret i temaet omkring miljø og miljøvenlig adfærd⁶. Og den baggrund er let at pådutte andre.

5.4. Etiske refleksioner

Forskning på menneskelig adfærd og forskning generelt pålægger dig som forsker altid at reflekterer over en række etiske problemstillinger. Som tidligere nævnt tolker du andre menneskers tolkninger af deres opfattelse af sine liv og samfundet, som omgiver dem. Du har som forsker et ansvar for den fortrolighed og tillid, som respondenterne viser dig, både i forhold til hvordan du behandler det, de fortæller dig og i forhold til, hvordan du tager vare på personoplysninger.

Opgaven er godkendt af NSD (se bilag III). I begyndelsen af efteråret 2015 sendte jeg information til styret i NTNUI padling samt til Trondheim Turistforening (bilag I A og B) for at få deres godkendelse til at udføre projektet og finde ud af, hvordan jeg kunne deltage på tur og fællespadling og hvordan jeg kunne skaffe respondenter til opgaven. Både TT og NTNUI Padling var positive til min opgave og min deltagelse. Senere er også DNT Oslo og Omegn blevet kontaktet, da det ikke var muligt at være med på en længere TT tur. Undervejs har jeg informeret om min tilstedeværelse under observationsstudiet både mundtlig og skriftlig (bilag II A og B). Præcis som for Langseth (2012b) oplevede jeg, at det var svært at få informeret alle deltagere om mit feltarbejdet særlig under padlepils og på DNT hytter, hvor der var mange folk. I nogle tilfælde valgte jeg at se bort fra ting, jeg oplevede eller hørte, fordi jeg ikke mente, de som var tilstede var informeret og burde udnyttes til forskningen.

Da opgaven blev forsinket et halvt år blev NSD og respondenterne varslet igen. Respondenterne blev tilsendt en email. Emailadresser og andre personfølsomme oplysninger har været låst inde og destrueres ved opgavens slut. Navne er ændret i transskriptionerne. Desuden er navne på andre, som refereres til fra foreningerne, ændret og dialekten ændret til bokmål for, at det også kan gøre det vanskeligere at genkende personerne bag de forskellige citater. Alligevel kan det næsten ikke undgås at nogle personer vil kunne kendes igen ud fra udsagn eller oplevelser. Måske i særlig høj

⁶ Se blandt andet Skogen (1995) som beskriver, hvordan miljøbevidste holdninger ofte er klasseafhængige.

grad blandt elvepadlerne, fordi miljøet er så lille. Jeg betragter ikke opgavens tema som så følsomt som andre temaer, derfor har jeg heller ikke ændret de fleste stedsnavne.

Som nævnt i afsnit 5.1. oplevede jeg, at to af respondenterne blev overrasket over, at jeg stillede spørgsmål omkring eventuelle konsekvenser ved transport og køb/brug af udstyr. I løbet af studiet har jeg ændret min tilgang til, hvor åben jeg skulle være i en præsentation af studiet. Først var tanken at for meget fokus på miljødelen kunne skabe ændringer i respondenternes svar. Men da jeg ikke ønskede, at have flere oplevelser ala de to interviews, hvor respondenterne reagerede så kraftigt på mine spørgsmål (uanset om det skyldtes, at de følte sig misinformeret eller at det handlede om en generel opfattelse af miljøvenlighed som ligegyldigt eller uinteressant), så valgte jeg at være mere åben fremover og syntes ikke jeg oplevede, at dette ændrede respondenternes opfattelse. Tværtimod syntes jeg, det gav en lang række interessante samtaler især på Finse-turen. Oplevelsen har bestemt været interessant i forhold til etik. Selvom jeg føler, jeg har haft informeret om, at opgaven havde et fokus på miljø, så har det givet stof til eftertanke i forhold til, hvordan man skal informerer om et projekt ved observationer og interviews, noget, som Fangen også lægger vægt på (Fangen, 2010).

Fangen kommer ofte ind på det etiske omkring feltstudier i forhold til ikke at skade deltagerne på nogen måde. Hun skriver også, at baggrunden for at bruge observationer som metode ikke alene bør være videnskabelig kundskab, men også at forbedre situationen for deltagerne (Fangen, 2010, s. 43). I langt de fleste tilfælde er det dog ikke muligt, men et mindre konkret mål er at deltagerne får kundskab, som gør, at de selv vil kunne forbedre sin situation.

6. Fund

6.1. Felt eller subfelt

I de første afsnit herunder ønsker jeg, at diskutere om elvepadling og DNT kan forstås som egne subfelter under et større friluftslivsfelt. Andre har brugt Bourdieus feltbegreb i analyser af adventure race (Kay & Laberge, 2002) og surfing og B.A.S.E. jumping (Langseth, 2012b). Langseth (2012b) bruger begrebet pragmatisk, idet Bourdieu selv bruger begrebet mere snævert. Bourdieu (Bourdieu & Wacquant, 2009, s. 91) mener, et felt bør defineres ud fra relationen til andre felter og i særlig grad magtfeltet. Også feltets historiske fremkomst er vigtig i analysen (Bourdieu, 1978). Kay & Laberge (2002) starter deres analyse med at beskrive den historiske fremkomst af adventure race. Jeg vil også komme med kortere præsentationer af de to aktiviteter. For DNT er tilknytningen til det større friluftslivsfelt svær at afgrænse, i det disse to for så vidt er vokset frem i samme tidsperiode. I det næste vil jeg argumentere for, at friluftslivet kan ses som et eget felt og hvordan DNT er central i fremvæksten af friluftslivet i Norge.

6.2. Den Norske Turistforening

Den Norske Turistforening står stærkt i Norge som landets største friluftslivsorganisation. Den blev oprettet tilbage i 1868 (Singsaas, 2006) i en periode, da Norges indland blev opdaget af malere, videnskabsmænd og britiske bjergbestigere (Helberg, 1994; Singsaas, 2006). Selv om det var den engelske elite, som åbnede op for at bruge naturen til friluftsliv, så blev det hurtigt taget over af den norske overklasse, som søgte efter den nye nations identitet (Tordsson, 2010). Turistforeningen og friluftslivets fremvækst i landet følger stort set hinanden tidsmæssigt og det betragtes nok af mange, som det originale og traditionelle friluftsliv.

Bourdieu (1978) fokus i *Sport and Social class* er på sportens manifestation af klasseskillet og han skiller ikke mellem sport på idrætsbanen eller mere rekreative sportsaktiviteter som turgåing eller fjeldvandring. Sidstnævnte aktiviteter betragtes i Norge stort set som friluftsliv. At Bourdieu betragter disse aktiviteter som del af et sportsfelt, kan skyldes, at friluftslivet forstås anderledes i Norden end i Frankrig eller, at Bourdieu ikke mener, disse aktiviteter kan forstås som del af et eget autonome felt. Jeg

mener, friluftslivet kan betragtes som et eget felt i Norge blandt andet på grund af dets historisk baggrund. Historisk set blev friluftslivet i Norge brugt som nationalt projekt for at skabe en fælles norsk identitet efter selvstændigheden, skriver Tordsson (Tordsson, 2010, s. 162). Friluftslivets begyndelse i Norge var også præget af distinktion mellem overklassen og arbejderklassen og mellem mænd og kvinder (Singsaas, 2006). Den bourdieuske forståelse af et felt som klasseskillende findes altså også igen i friluftslivets historie.

Efter anden verdenskrig taber friluftslivet terræn til idrætten og bliver også marginaliseret i forhold til for eksempel tildeling af tippemidler på trods af dets store popularitet i befolkningen (Tordsson, 2008, 2010). Idræt i Norge forvaltes under Kulturministeriet, mens friluftslivet hører under Miljøverndepartementet. Politisk og forvaltningsmæssigt kan man altså snakke om en adskillelse mellem idræt og friluftsliv i Norge. Også institutionelt kan det opfattes, som om idrætten har fået en dominerende plads. I både Norge og Sverige er friluftsliv en del af undervisningen i kropssøving (læs dansk: gymnastik). Backman (2008) viser, hvordan lærerne i svenske skoler slider med at legitimere friluftslivet overfor et dominerende idrætsfelt i undervisningen. Også i Norge synes faget marginaliseret (Engelsen, 2014) og der er nok en opfattelse af, at oplæringen i friluftsliv er en privat sag og en del af opdragelsen i familie (Tordsson, 2003). Friluftslivet synes derfor at stå svagt politisk og institutionelt i Norge over for et dominerende idrætsfelt, men kulturelt og som nationalt symbol står det stærkt. For eksempel mente Aftenpostens læsere i 2013, at friluftslivet var det som kendetegnede nordmænd best (Skjeggstad, 2013), om end dette selvfølgelig ikke bør betragtes som hele befolkningens holdning men blot læserne af denne avis. Eller som en respondent udtrykker det:

Det går vel mer på de tradisjonene vi har da, at vi liker å være litt sånn Nansen og... jeg tror det går litt på det da, polarheltene våre og alt det her, jeg tror det går mer på en sånn her [...] nasjonalfølelse tror jeg. At vi liker den følelsen da
(Marie, 63, DNT)

Herunder vil jeg analysere DNT som et eget felt, men det er vigtigt at tænke på, at feltet også kan forstås som selve friluftslivsfeltet.

6.3. Turen, naturen og sulten på mere

At norsk friluftsliv er noget helt specielt og noget, ikke alle kan forstå, får man godt indtryk af, hvis man læser Long Litt Woons beretning om, hvordan hun, som udlænding i Norge, lærte at gå på tur (Woon, 1995). Det er slidet i naturen, følelsen af at have brugt kroppen og mærke varmen, når man kommer ind på en DNT hytte og fællesskabet med ligesindene, som respondenterne fremhæver som godt: *jeg synes, det er jo en kombinasjon av fysisk aktivitet, av natur og den der sosiale, og slitet og den der, disse hyttene her, jeg synes de er fine altså* (Jorunn, 68, DNT). Forstå man ikke dette, så forstå man ikke kernen i norsk friluftsliv/DNT.

For en som er både udenforstående og indenforstående, opvokset i Danmark men gået friluftsliv på Høgskole i Norge, kan jeg for så vidt forstå begge dele. Jeg kan undre mig over min svigerfamilie ikke føler, det har været en rigtig tur, hvis de ikke kommer på en top (på grund af mangelen på toppe i Danmark er dette sjældent et mål). Samtidig synes jeg også, det er godt efter en kold dag ude at mærke varmen og trætheden, når man kommer hjem. Jeg forstår glæden ved at være på tur, men det er svært at beskrive, hvad denne glæden består af. Det er turglæden, det gælder, siger flere af respondenterne: ... *altså jeg har en god regel at når jeg blir sliten og kald og ganske lei, når du allerede da på hjemturen begynner å planlegge en ny tur, da har du fått fjellsyke som jeg kaller det...* (Erlend, 65, DNT).

Men hvad kendetegner denne turglæden? Er det en form for dedikation, en trang til at være ude: *Ja, altså nå bor jeg jo sånn som jeg bor. Jeg må se en skog, et tre. Jeg kunne aldri bodd nede i byen her for eksempel. Da tror jeg jeg hadde skrumpet inn* (Jorunn, 68, DNT). Friluftsheltene Nansen, Amundsen, Monsen, Skog mfl. inspirerer og anerkendes for: *motivasjon og innsatsen de legger bak det. Det er det* (Ola, 46). Langseth (2012a) finder også, at dedikationen er en vigtig symbolsk kapital, som udløser anderkendelse blandt surferne på Jæren. Anderkendelse bliver for Bourdieu en af de vigtigste motivationsfaktorerne i mennesket (Bourdieu, 1999, s. 173), og det er selve drivkraften i feltet (Bourdieu, 1990). *Anerkjennelse blir hos Bourdieu grunnleggende for et felts kapitalssystem. Anerkjennelse er det som både legger*

grunnlaget for at et felt eksisterer og det aktører innen feltet streber etter (Langseth, 2012b, s. 42).

I den videre læsning må anerkendelse altså forstås som det, som til stadighed driver deltagerne til at tage på tur og forbedre deres færdigheder og som får dem til at søge og værdsætte andre, som kan anerkende de egenskaber, de har. For eksempel som vi skal se videre, er det de feltspecifikke evner, som har betydning. Flere af respondenterne pegede på turlederne, som nogle de anerkendte og betragtede som dygtige turfolk. Ordet turvant kan måske dække dette godt. At være turvant handler om at kunne finde vej, på den gode gammeldagsmåde med kort og kompas: *så er det jo å lære seg kart og kompass litte grann, i hvert fall å lese et kart, kan du ikke å lese kart så synes jeg ikke du har noe glede av fjellet* (Erlend, 65, DNT). At være turvant kræver, at du kender lidt til vejr og vind og hvordan klæde sig til tur, som citatet under peger på, hvor Erlend fortæller, hvordan en gruppe turister frøs på tur, fordi de ikke havde den viden, som er nødvendigt for at kunne klæde sig korrekt:

Nei, det var sånn typisk vet du jeg hadde til og med (givet dem råd om påklædning) og det viste seg jo at de fikk forferdelig kraftig vind nå i september. De hadde frosset. Så klær så det å ha med nok varme klær, ull, ull, ull og lue, votter og brukbar...det trenger ikke være noe flott og nytt, sant nei jeg har jo kjøpt bruk... jeg kjøper brukte klær på Fretex (Erlend, 65).

Som Erlend her til slut siger, så har tøjets udseende mindre betydning. I hvert fald er det det, som der lægges vægt på, men de har alligevel en betydning, som bærer af signaler om, hvem du er. Det kan ligefrem være status med lidt slidte og gamle turgevanter, som kan signalisere, at her er en person, som har været meget på tur: *Øh, nei altså det er alt i, det er inspirerende å så se eldre folk på de tur... hyttene når du møter dem med slitte turklær og sekker og de har vandret i hele sit liv, de er i kjempe form og du bare ser turgleden* (Marita, 48, DNT). Er du turvant er du i god form men samtidig må du kunne innse begrensningene sine for å ikke ødelegge turgleden (Marie, 63, DNT). Er du turvant kan det ses på den måde du bevæger dig. *Det var litt stas da. For da, du ser når folk kan gå i fjellet, hvis du skjønner? De sig litt inn over fjellet sant ja,* (Marie, 63, DNT). Bourdieu beskriver (1978, s. 834), hvordan kroppen bliver et symbol på, hvem vi

er, et udtryk for klasse gennem positur for eksempel. Habitus er ikke bare udtrykt gennem, hvad vi vælger at deltage i af aktiviteter men bliver også udtrykt gennem kropssproget. Også gennem tøjet udtrykker vi, hvem vi er eller, hvilke grupper vi gerne vil associeres med. For eksempel når friluftslivstøj bliver en del af hverdagstøjet for at udtrykke, at man tilhører en speciel gruppe i samfundet (Bjerck et al., 2009)

Jeg oplevede på turen til Finse, at det ikke kun er gennem vores kropssprog og vores handlinger, at vi udtrykker, hvem vi er. Også gennem sproget har vi måder at snakke på, som må læres for at kunne være en del af friluftslivet. Særlig måden som naturen beskrives med nærmest malerisk stemninger, som *lyset som forsvinder og farvespillet i breen ved Dæmmevasshytta*. En af personerne på Finseturen udtrykte, at mange (læs. ikke turvantefolk) ikke forstår at værdsætte naturen og nyde den (på den rigtige måde). Nu har det generelt ikke været sproget, som har været fokuset i denne opgave, men det er interessant, hvordan (na)turbeskrivelsen synes at være en næsten egen disciplin at kunne beherske. Wheaton (2000, s. 258) har studeret windsurfer kulturen og beskriver, hvordan surferene har en egen jargon for at beskrive windsurfingen. En af respondenterne beskriver en person, som arbejder i DNT som: *hun er sånn som, når du snakker med henne så får du lyst til å gå på tur* (Jorunn, 46, DNT). Flere af respondenterne synes, det er spændende at fortælle andre om deres turer, men de fleste holder det til andre turinteresserede. De oplever, at andre ikke gad høre om deres turer. Jeg tolker også dette, som at man søger den anerkendelse, man får, når man snakker med andre turfolk. Også facebook bliver brugt til at søge anerkendelse gennem billeder og turbeskrivelser:

Ja, jeg gjør det, så så min facebook så er det nesten bare turbilder og det, det er litt fordi at det, det er ganske privat, jeg bruker, altså jeg har sånn, legger ikke så, å legge ut noe privat egentlig, eget hjem, stue sånn som det ser ut, og familiemedlemmer og ungdommer og, de får, de får bestemme selv når de skal på nettet og da synes jeg det med turperspektivet det er så nøytralt. Kulissene er flott og det med sånn å formidle gleden og opplevelsen og, jeg har jo, det var jo sist nå så var det jo [...] ny reise til Turistforeningen opp til en topp her i Midt-norge og la ut det som et turpics at jeg hadde vært der [...] -marka kjempe fint og det fikk jeg sånn veldig mye respons på at det var mange som søkte turen og kom med litt

spørsmål etterpå og det er jo litt artig også. Så, men det er ikke noe sånn at jeg har fokus på hvor langt og hvor fort og hvor slitsomt og sånn men det er bare bilder med (Marita, 48).

I Langseths undersøgelse (2012a) hadde lokal kendskab til et område værdi som symbolsk kapital. Jeg har ikke fundet udsagn, som tyder på at dette er af betydning i DNT hellere modsat, her har det værdi at have været mange steder og i høj grad, hvor det er du er på tur, for fjeldet er ligesom *litt mere tur (...)* *Mmm. Nei altså når vi snakker fjell så for meg så er det over tregrenser da, at det er ordentlig åpent, langstrakt sånn at du føler du går litt inn i evigheten* (Marita, 48, DNT). Også Per og Ola giver uttrykk for at forskjellige typer natur har forskjellig værdi: *Du får jo ikke de naturopplevelsene i Bymarka som du har på mer øde plasser. Det er klart.* (Per, 68, DNT). *Jeg liker jo på fjellet og sånne fjellturer og sånt [...] litt opp i høyden* (Ola, 46, DNT). Selvom respondentene, når de bliver spurt, siger, at alle steder er lige fine, at du kan gå tur overalt, så siger deres udsagn over, at det alligevel er lidt forskel. Bynære områder har ikke samme værdi som områder, som er mere øde. Urørt natur har større værdi end natur med menneskelige indgreb, højfjeldet har større værdi end skoven. Jeg var tidligere i opgaven inde på, hvordan naturen værdisættes forskelligt af forskellige grupper og at dette kan føre til strid om, hvordan et område skal forvaltes (se afsnittet 2.1.).

Opfattelsen af hvad som er mest værdisat natur afhænger også af generationer. En respondent kommenterede flere gange, at hun har oplevet en forandring i, hvad som værdisættes på en tur og hvad som er målet, igennem sin tid som aktiv i TT. Forskellen syntes hun særlig lå imellem ung og gammel. Forskellen kom særlig til udtryk i dette citat:

Jeg tenker på mer sånn øh hvordan man ser på det å være i fjellet. For jeg gikk veldig mye rundt, jeg gikk veldig mange turer før jeg begynte å gå på toppene. Mens i dag de unge de skal på de høyeste toppene med en gang og så er de liksom ferdig med det. Det andre er ikke interessant. Det er litt sånn. Det skal være såå, du skal kunne si at du har vært på Trollhetta det er ikke interessant å gå nede i dalen. Mens jeg, den gangen så var vi mer, det var fint bare å være der. Mens nå

skal det være litt sånn, nå er det veldig mye fokus på klær, veldig mye fokus på alt mulig som egentlig ikke har noe med turen å gjøre. Så kommer du frem til hytter hvor det er alkoholserving det er litt sånn ting som følger med det også. Det er det. Så ting er så veldig forandret da. Det er liksom det er, ja på godt og ondt (Jorunn, 68, DNT).

Jorunns udsagn over handler ikke bare om, at brugen af naturen har forandret sig gennem generationer men også, at andre ting omkring det at være på tur er anderledes end når hun begyndte, for eksempel alkoholservingen. Det enkle liv med simple midler er blevet overtaget af ting, som ikke har noget med det at være på tur at gøre som fancy tøj og alkohol, synes hun.

Opsummeret kan man sige, at det, som giver anerkendelse i DNT, handler om både dedikation, evner, viden og hvor man har været. Disse kan ses som den feltspecifikke kapitaler. Du kan være nok så dedikeret turgår i Bymarka, men det giver ikke samme anerkendelse som at gå på fjeldet. Desuden kræver det, at du har de evner, der skal til for at gå de turer, som du gør. Det nytter ikke, at du har for lidt tøj på eller, at du går dig vild, fordi du ikke kan læse kort. Det handler selvfølgelig om sikkerhed, men det handler også om anderkendelse. Desuden kommer den anerkendelsen i særlig grad gennem at kunne værdsætte og snakke om natur og tur på den "rigtige" måde, en slags feltdiskurs. Nogen skabelon til dette findes ikke, men læres gennem socialisering: *Vi lærer jo oss jo altså gjennom turistforeningssystemet så har de jo voldsomt fokus på at du hvordan du skal oppføre deg (Erlend, 65, DNT).* Som jeg beskrev i afsnittet over, adskiller friluftslivet sig fra idrætten historisk og som det er set i dette afsnit også gennem de egenskaber eller den adfærd, som giver anerkendelse. Jeg mener derfor godt, vi kan forstå DNT som et eget felt.

6.4. Elvekajak

Kajaksporten har sit udspring i eskimoernes kajakker og kom til Europa i midten af 1800-tallet (Bryhn, 2011). I begyndelsen var det dog primært padling på fladt vand, mens elvepadling blev introduceret i 1930'erne (i Norge dog først i 60'erne) og blev forbundsorganiseret i 1972 (ibid.). Sporten betegnes ofte i gruppen af livsstilsportsgrene, ekstrem sport, risikosport eller lignende, der er givet en lang række

navne til aktiviteter, som inneholder fart og spænding (Brymer & Gray, 2009; Sisjord, 2015).

Elvepadling har været karakteriseret som en del af det moderne friluftsliv fremvokset i de senere årtier (Bischoff & Odden, 2008). Det har desværre ikke været mulig at få et tal på, hvor mange elvepadlere som er registrerte medlemmer af Norges Padleforbund. Der findes ikke nogen oversigt over medlemmerne i de forskellige klubber og desuden, er der mange elvepadlere, som vælger ikke at organisere sig og det har stor betydning, fortæller lederen i Norsk Padleforbund, Sven N. Andersen, i forhold til at have en tydelig stemme i sager om kraftudbygning⁷.

6.5. Dedikation, mod og urørt natur

Mig: Hvorfor tror du så Nordland er begynt å bli så populær en plass?

Hmm, fordi vi trenger noe nytt og de som har padlet i ti år har jo padlet masse og mange plasser [...] og så trenger de å finne noen nye områder å utforske

Mig: Så det er et uoppdaget område, Nordland?

Ja, det var i hvert fall det

Mig: Nå er det kanskje ikke det lengre?

Og så, det var, det er vel kanskje det har vært folk og padlet der kjempeleenge men det er vel kanskje nå i det siste det er blitt litt ekstra populært da. Og så, selvfølgelig når de beste i landet drar opp dit for å padle så vil jo alle andre også opp dit for å padle. Så det har jo en utrolig smittende effekt (Laura, 26, elv).

Udsnittet af interviewet over viser meget godt, både drivkraften for at nye områder opdages og udforskes, man mangler noget nyt, og hvordan de dygtigste (de med størst symbolsk kapital) er med til at forandre deltagerne i et felts opfattelse af, hvad som er

⁷ Sven Nordby Andersen, generalsekretær Norges Padleforbund, Tlf:(+47) 21 02 98 35, Mob: (+47) 924 44 558
E-post: sven.n.Anderssen@padling.no

inn. Som for DNT har det at være på tur og “opdage” nye steder betydning som feltspecifik kapital blandt elvepadlerne. Det handler i høj grad om dedikationen og indlevelsen i en aktivitet, at rejse langt, over længere tid eller mange gange bliver beundret og misundt, fordi det er et offer:

Mig: Er det noe spesielt med de personene som de kan, som du blir fascinert av?

Ja, det er jo litt det å reise og bare ja ikke ha noen forpliktelser og bare reise, så det er jo litt det jeg misunner eller som...

Mig: ... tiden? Å ha tiden til det?

Nei man kan lage seg tid hvis man vil, men det å bare gjøre det. Så det, ja litt det man beundrer dem, og ja at de er tøff nok til å bruke så mye tid på det. Men det er også andre ting som de må prioritere vekk da (Laura, 26, elv).

Andre finder også, at dedikationen for en aktivitet er vigtig for at få anerkendelse (Langseth, 2012a; Wheaton, 2000). I blandt mine respondenter er det også noget, som har betydning for nye padleres chance for at blive optaget i miljøet. At vise engagement og dedikation gør, at du bliver taget med på tur og dermed får større chancer for at få øvet og forbedre dine evner, som igen kan give dig anerkendelse.

En ting jeg bemærkede, ved de gange jeg var med på fællespadlinger, var, at nogle af padlerne havde biler, de havde bygget om for at kunne sove i dem. To af padlerne, som havde sådanne biler, fortalte, at de skraldene (fandt mad i butikkernes containere) så meget mad som mulig og fandt brugte møbler på finn.no (internetside for brugtevarer). De brugte alle pengene på benzin, så de kunne rejse rundt og padle. Flere af respondenterne påpegede netop, at disse to padlere var meget dedikerede padlere, som kunne bruge hele sommerferien på at rejse rundt i Norge og padle. Bilerne blev en del af deres identitet som padlere og et symbol på den energi, de lagde i padlingen. Dette ligner meget på det, Wheaton (2000) finder blandt windsurfere, hvor et surfbrat på taget af bilen er med til at sende et signal om, hvem du er. Vi kan også forstå det som, at økonomisk kapital kan veksles om til feltspecifik kapital, således vil for eksempel

sponsorater være en måde at “købe” sig til dedikation og evner, fordi man har råd til at bruge tiden på padling.

At være dedikeret til padlingen er nødvendigt, hvis man skal blive bedre og den anden feltspecifikke kapital, jeg fandt, var padlernes evner på elven. Evner og dedikation hænger sammen (Wheaton, 2000):

At de er så dedikerte egentlig for det krever veldig mye tid å bli så god på en måte, ja, du kan ikke bare ha det som hobby og padle, når du synes det er gøy du må også padle de gangene der hvor det er tungt og slitsomt og ja. Du må kjempe litt mer (Anna, 25, elv)

Igennem observationerne og interviewene gik det langsomt op for mig, at det ikke er let for en udenforstående helt at begribe, hvad evnerne var, for der syntes at være en hårfin balance mellem, hvad som blev betragtet som dygtighed gennem hårdt arbejde og bare dumdristighed. På den ene side blev det ikke betragtet som særlig sejt, at folk kastede sig ud i ting uden tanke på sikkerhed men samtidig for at opnå anerkendelse, så måtte du være: *litt vågal, at du tør å utfordre deg, så er det en egenskap som det blir lagt merke til. Du kan jo være kjempegod å padle og så hvis du ikke tør å vise det på en måte, du bare, så så du må på en måte vise, i hvert fall prøve å utfordre deg litt (Jon, 22, elv)*. Det nedenstående udsnit af et interview med Niklas, som havde padlet en hel del år, kan genspejle lidt af denne opfattelsen af, hvad reglerne (nomos) er for elvepadling

Mig: Etter din mening er det så noen egenskaper, som gir mer anerkjennelse enn andre i padlemiljøet og hvilke kan det være?

Det som gir anerkjennelse er jo at man er god til å padle, selvfølgelig være en trivelig person og veldig omgjengelig det gir anerkjennelse i padlemiljøet det også men det er på en måte det å, de man syns er kul det er jo de som padler store ting men får det til å se enkelt ut, det er jo hvis man padler samme ting og det ser så bra ut og det ser enkelt ut sånn så får man veldig mye anerkjennelse, for det er på en måte det å få ting til å se enkelt ut det er i hvert fall, det synes jeg er det kuleste da. Det er derfor jeg liker å se på sånne som er skikkelig gode de liksom

kunne ha mye av det kunne man ha padlet selv også, men de får det til å se så mye enklere ut. Det er både det som driver meg litt også, få ting til å se enkelt ut

Mig: Sånn så det er ikke kun, hva kan man si, bare å kunne ting men også det at det finpussingen, det det blir bra?

Ja, ja så det er ikke det å padle de største fossene og sånt det er liksom heller padle de som er litt mindre på en veldig bra måte og. Det synes jeg er viktigere. Det tror jeg er en generell forståelse i padlemiljøet også at det at det er viktigere det skal se, i hvert fall for deg som, kanskje ikke for de mest ekstreme de kanskje drar det litt langt i allting men

Mig: I forhold til bare å padle hva som helst uten...

Noen, det er noen personer de hopper ut foran alle fosser eller padler ned alle fosser men så blir de jo skikkelig gode eller så skader de seg sant

Mig: Men så det å på en måte få ting til å se enkelt ut har det også litt med sikkerheten å gjøre...

ja

Mig: ...med at man har bedre kontroll

Ja, ja, se for deg det å ikke rulle i bunnen av en foss når man at man får padlet ut og lander flatt og har full kontroll det er viktig. Det gir anerkjennelse også i forhold til det spørsmålet

Mig: Opplever du at noen av de her personer som kanskje ikke bryr seg så mye om hvordan ting ser ut at folk kan bli litt frustrert eller irritert på de?

Ja, ja absolutt. Da man mister egentlig litt sånn respekten hvis man hvis man er med folk eller hvis det alltid er en person som blir med som ikke burde ha vært der

og som ruller etter hvert stryk eh og ikke tar inn over seg: ei kanskje jeg skulle tatt en tur tilbake på en litt lettere elv og øvd litt mer da. Så det er absolutt ting som gjør at man mister litt respekten for...

Mig: ... personen

Ei ikke respekten men litt sånn her, det er ikke kult å bli med på ting som det er farlig og som kanskje ikke burde være med på. Selvfølgelig de første elvene går det an drite seg ut så mye man vil, men det er litt sånn når man tar steget videre og ting begynner å bli farlige det at man blir med da [...] hvis man hvis man kun er med på sånne ting og ruller etter hvert stryk på alle turene man er på så så blir det ikke sett på som kult, heller motsatt (Niklas, 26, elv)

Hvornår noget blev betragtet som dumdristigt og hvornår det var modigt, hvornår en padler fik et triks til at se enkelt ud og hvornår det ikke lykkedes, det krævede en form for subkulturel viden og forståelse, som jeg ikke havde, kunne jeg mærke. Langseth (2012a) finder også, at der er en form for værdisystem i surfing, som du må lære dig at forstå. Niklas udsagn over om at han mener, at flere i padlemiljøet vil bekræfte ham i, at det er det at få padling til at se enkelt ud, som er det vigtige, er en måde at give hans mening mere værdi.

Når jeg deltog på fællespadling, var særlig de nye meget opsatte på at lære sig at rulle. Hele vinteren var der indendørs bassentræning for at lære sig eller forbedre teknikken. Når de nye padlere klarede at rulle i et stryg eller klarede at holde hovedet koldt og ligge op ned i vandet til en medpadler kunne hjælpe med kammeratredning, blev det applauderet med hujing og anerkendende nik. Det at rulle blev indgangsporten til en verden, hvor alt blev meget lettere, sagde de nybegyndere, jeg snakkede med. Men at kunne rullen og det at kunne holde hovedet koldt, når man gik rundt, var også en slags test for, om de nye var stærke nok til at blive elvepadlere:

Ja veldig ofte det er som regel de som fortsetter de som er veldig [...] med å ligge under vann og ikke har noen problemer med det. På kurs så er det jo en del som

blir skremt bort av det, de flipper en gang og så kjenner de at det var skikkelig ekkelt (Kenneth, 24, elv).

At være elvepadler kræver *at du klare å holde deg i ro og være litt rolig i sjela* (Kenneth, 24, elv). Alligevel havde mange af respondenterne selv haft meget ubehagelige oplevelser i starten og ikke syntes, elvepadling var specielt morsomt, men de havde alligevel fortsat:

Og så fant jeg ut at det var kjempeskummelt og egentlig ikke noe gøy men det så ut som de andre som var mer erfarne hadde det kjempe-, kjempegøy, så jeg bare å shit jeg må liksom det her; så jeg bare fortsetter og fortsetter og fortsetter inntil jeg begynte å like det (Kristin, 26, elv).

Det var noget, som overraskede mig meget, at på trods af historier om ikke at have kunnet komme ud af kajakken og være blevet kaldt og våd så var det det, at de så andre padlere havde det sjovt sammen, som fik dem til at fortsætte. Det var i hvert fald det svar jeg fik, når jeg spurgte. Det er ikke entydigt, hvad som gav motivationen til at fortsætte, måske et ønske om at være en del af feltet, at man ser den anerkendelse, som kan vente forude, men i hvert fald en stærk tro på at spillet er hvert at spille, *illusio*. Grunden til, at de fleste startede, var, at det var tøft, kult eller, som Jon sagde: *det er jo tøft å kunne padle kajakk liksom* (Jon, 22, elv). Man vil gerne besidde de egenskaber, som ligger i feltet. For Jon, som var ny, var det lige så meget overfor sine vennerne uden for elvepadling, at han mente, at de ville synes, det var tøffe egenskaber at have.

Elvepadling ligger på grænsen mellem idræt og friluftsliv. Overordnet adskilles friluftslivet og idrætten ofte i afstandstagen fra konkurrencen i friluftslivet (Meld. St. 39, 2000-2001), i stedet lægges der vægt på naturoplevelsen (Backman, 2008). Flere af respondenterne fra elvepadling deltager i konkurrencer og en respondent, jeg snakkede med under padlepils, sagde selv, at elvekajak er på grænsen til friluftsliv, mere mod idræt syntes han. Eller som nedenstående respondent udtrykker det:

Øh men sånn er jeg, andre liker bare å være ute og sjå på naturen. Jeg har jo litt lyst å, jeg er jo litt den personen som konkurrerer litt, så jeg liker jo liksom å bli

flinkere og raskere og pushe litt og og jeg trener ikke men jeg har lyst å gjøre det noe litt mer enn friluftsliv da (Laura, 25, elv).

Alligevel vil jeg mener, at elvekajak for mange af respondenterne har et stærkt præg af det, som er selve kernen i friluftslivet - naturoplevelsen. Som jeg skal forsøge at vise under, er dette i høj grad med til at afgrænse friluftslivet fra idrætten.

Som jeg har forsøgt at vise over, findes der egne regler (nomos) for elvepadling og egen specifik kapital for feltet, jeg mener derfor, elvepadling kan forstås som et eget subfelt. Dedikation og evner er helt afgørende for at blive anerkendt i feltet for elvepadling. Dedikationen gør dig til en ægte padler, en som vil ofre tid og kræfter for at blive dygtig. Evnerne handler om at kunne padle, så det ser enkelt og let ud men alligevel at turde kaste sig ud i nye ting og sætte nye grænser. Forståelsen, af hvad som er rigtig og forkert opførsel på elven, kræver socialisering gennem dedikeret deltagelse. Det er nogle af de egenskaber, som giver symbolsk kapital i elvepadling og som, jeg mener, er med til at bekræfte dets eksistens som et eget felt.

6.6. Friluftsliv og naturoplevelser

Én ting er iallfall sikkert: vi preges av de kulturfellesskap vi deltar i i mye større grad enn vi tror. Dette gjelder også vårt forhold til Natur: dette er nemlig ikke først og fremst naturlig, men sterkt kulturbetinget (Woon, 1995, s. 70)

Naturen er vigtig for det fysiske og psykiske for alle respondenterne i min undersøgelse, faktisk i en meget stor grad. Naturen er noget, som kan røre deltagerne. Aktiviteter i naturen giver *ro i sjela og få slappet av litt* (Niklas, 25, elv), de kan finde styrke og overskud til hverdagen, for *når du kan gå Trollhetta så kan du også klare en tøff dag på jobben ikke sant* (Jorunn, 68, DNT). Svarstads (2010) undersøgelse af deltageres baggrund for at vandre viste blandt andet, at det fysiske og psykiske aspekt var meget vigtigt. Studier viser til, at naturen har en positiv effekt på menneskers psykiske velvære og opfattelse af livskvalitet (Næss & Hansen, 2012).

Flere af respondenterne lagde vægt på en nærmest genuint behov for at være ude og at de kunne blive dårlige af at være inde (noget jeg forstod, som noget jeg måtte anse som godt og anerkende): *...hvis jeg sitter veldig mye inne så føler jeg jeg råtner litt innvendig, så jeg trenger å komme ut litt* (Kenneth, 24, elv). Eller som Laura og Anna sier: *Jeg er ikke et typisk bymenneske... hvis jeg ikke har padlet på kjempelenge, så merker jeg, at jeg savner å komme meg ut av byen...* (Laura, 26, elv), *hvis jeg har vært ute i naturen, så føler jeg alltid det har vært en bra dag* (Anna, 25, elv). I en anden masteropgave er også dette nære forhold til naturen beskrevet blandt DNT medlemmer (Holm, 2015). Som beskrevet ovenfor, er naturoplevelsen noget af det, som synes at styrke teorien om, at friluftslivet kan ses som et eget felt. Hvis vi kan snakke om, at præstationen er det, som bliver det doxiske i idrætten (Bergsgard, 2005), så må naturoplevelsen få en plads i den doxiske forståelse af friluftslivet. En aktivitet kan ikke forstås som en friluftslivs aktivitet, om ikke den foregår i naturen, det ses vel i sær tydeligt i den debat, som tidligere har været omkring, hvad som er rigtig natur.

Forholdet til naturen kan tænkes at handle om en mere sammensat oplevelse mellem naturen, aktiviteten og det sociale:

Ja, så det er litt sånn [...] hele opplevelsen, det er veldig sånn helhetlig opplevelse å være på padletur, fordi man, først så er man jo med gode venner og så gjør man noe som er gøy fordi det er utfordrende kanskje litt skummelt, men man mestrer det, det er veldig gøy, øh og så bor man jo ute, sover ute, lager mat på bål, hele den friluftsupplevelsen og bare komme seg vekk fra rutiner og støy i byen og ja (Kristin, 26, elv).

Eller som Marie beskriver her:

Ja. Følelsen av å se for eksempel når du står midt opp i opp i Besseggen eller på Preikestolen det å oppleve den mektige naturen da, ja og det å mestre at du på en måte er kommet kommet forbi et hinder eller opplevelsen av å treffe hyggelige folk ikke minst, det er jo den siden også, treffe folk som er... ja (Marie, 63, DNT).

Naturen bliver en del af friluftslivspraksissen. Aktiviteten og naturen bliver til en symbiose, hvor personen ikke får den fulde oplevelse, hvis ikke disse to kan smelter sammen. Eller som Bekkevold (2008) finder i sin masteropgave, så består naturoplevelsen af en række meningsdimensioner, som tilsammen kan give en totaloplevelse. En af respondenterne beskrev det som, at du kan stå på ski i et alpinanlæg og det er en god måde at få mængdetræning, men du får aldrig den samme følelse, som når god teknik smelter sammen med ny, urørt puddersne på en toptur. En anden respondent beskrev, hvor vigtig den urørte natur er for den totale oplevelse af at padle: *Øhh, nei, du har jo Ottaelva som er rett ved veien men det er jo veldig fint å padle der også. Sånn padlemessig så er det en god opplevelse men naturoplevelsen blir jo ikke den samme* (Kenneth, 24, elv)

Brymer & Gray (2009, s. 138) beskriver, hvordan udøvere af ekstrem sport oplever naturen som en samarbejdspartner eller, det de beskriver som at *danse med naturen*. For mange af respondenterne i masteropgaven til Blakar (2012) findes også denne oplevelse af at være en del af naturen og ikke som modstander eller konkurrent af den. Forholdet til naturen adresseres ofte af respondenterne til deres baggrund i familier, som har været aktive friluftslivsudøvere, de *fikk det inn med morsmelka*. (Erlend, 65, DNT). Alle respondenterne kom fra familier, som havde haft friluftslivet som en viktig aktivitet og for mange af respondenterne, beskrev de det at være i naturen, som noget de var vant til, følte sig trygge på og havde et nært forhold til. Langseth (2012a) og Bischoff & Odden (2008) finder også blandt sine respondenter inden risikosport, at de har haft en aktiv opvækst inden idræt og mere traditionelt friluftsliv og mener, dette er en vigtig faktor for, at de involveres i voksen alder. At vores opvækst og baggrund spiller stor rolle for de valg vi tager senere i livet kommer tydelig frem via Bourdieus begreb om habitus og ideen om *feel for the game* (Bourdieu, 1990, s. 66).

Vores opfattelse af, hvad som er natur og hvordan vi opfatter den, er kulturelt bestemt (Bekkevold, 2008; Tordsson, 2010; Woon, 1995). Alle deltagerne havde fået sin indlæring til friluftslivet gennem familien og udtrykte stort set de samme ideer om, hvad naturen betød for dem. Selve oplevelsen er et centralt begreb for deltagerne, den er sammensat af flere faktorer, hvoraf naturen er en af dem. Men naturen har også værdi afhængig af hvilken type natur, der er snak om. Friluftslivets doxa er noget i retning af,

at *friluftsliv er godt*, men herunder kommer der en gradbøjning af, at *urørt natur er best*. Som vi skal se under, kan også forståelsen af friluftslivet, som miljøvenligt og adfærdsændrende forstås doxisk.

6.7. Sporløs færdsel og doxa

Den fælles socialisering ind i friluftslivet har betydning for, hvordan vi forstår naturen og hvilke værdier vi tillægger den. Som Bischoff & Odden (2008) viser, så tillægger udøverne i nyere friluftslivsaktiviteter i høj grad de samme værdier til friluftslivet som ældre. De har også samme holdninger til, hvordan vi behandler og opfører os i naturen (ibid.). Det gælder blandt andet sporløs færdsel, som er et populært udtryk i friluftslivet. Opfattelsen af, hvad sporløs færdsel er, er forholdvis løst tolket i lovverket:

Enhver som ferdes eller oppholder seg på annen manns grunn eller på sjøen utenfor, skal opptre hensynsfullt og varsomt for ikke å volde skade eller ulempe for eier, bruker eller andre, eller påføre miljøet skade. Han plikter å se etter at han ikke etterlater seg stedet i en tilstand som kan virke skjemmende eller føre til skade eller ulempe for noen. (Lov om friluftslivet §11)

Alle respondenterne nævner sporløs færdsel og herunder problemer som affald og slitage, som noget de er opmærksomme på og forsøger at undgå, når de er på tur. Jeg oplever, at dette er en indgroet del af deres praksis inden deres aktivitet. En deltager nævner, at det at tage vare på naturen er en kvalitet, som anerkendes inden for DNT. Særlig med tanke på ikke at kaste affald, skabe for megen slitage og i det hele taget ikke forurene når man er på tur.

Jeg fik en generel opfattelse af, at det tages forgivet at friluftslivet er miljøvenligt, derfor stilles der heller ikke spørgsmål ved den måde tingene gøres på. Folk, jeg har snakket med om temaet for opgaven, er generelt overrasket over, at friluftslivet har så stort energiforbrug og derfor ikke nødvendigvis er specielt miljøvenligt. *Er det ikke?* sagde en ven tydelig overrasket. Da jeg på turen til Finse meget åbent valgte at snakke om opgavens tema, var der også en vis overraskelse over, at friluftslivet var forurenende. Blandt respondenterne var holdningen: *... nå er jo elvepadling, det er jo på en måte ikke noe forurensende for elvene at vi er der, vi tar jo ikke med oss noe*

skittent utstyr eller noe sånn (Kristin, 26, elv). Og som Jorunn sagde: *Ja altså, det er jo på en måte grønn turisme. Altså det er noe annet enn å kjøre sånn racerbil på sånn bane på Melhus. Det er på en måte en miljøvennlig aktivitet det å gå i marka. Det er jo det* (Jorunn, 68, DNT). Som citaterne over siger, så er der en opfattelse af, at det er miljøvenligt at deltage i friluftslivet og for så vidt er det jo rigtig, at selve turen er relativt miljøvenlig, når man først er kommet sig ud på tur (om end der også ligger en problemstillinger i brugen af naturen). Det er det rundt, som ofte glemmes, hele turen til destinationen og udstyrsbrugen. Måske er det fordi, det knyttes op mod naturen, det naturlige i kontrast til det menneskeskabte som for eksempel racerbiler, som Jorunn sammenligner det med. Det er de “andre” som forurener, racerbilerne. Der bliver snak om en form for grænsesætning, distinktion mellem det miljøvenlige friluftsliv og den forurenende motorsport. Distinktionen til motorkøretøjer i naturen, som vi skal se nedenfor, er noget, som der lægges stor afstand til i DNT.

Respondenterne udtrykker også stor skepsis til aktiviteter, som påvirker deres egen. For elvekajak er kraftudbygning noget, som kan vække stærke følelser og noget, som man må være i mod som elvepadler. En af deltagerne i DNT nævner snescooterkøring, som noget man gennem DNT lærer, at: *du hater jo snøscootere bortsett fra det nytten med det* (Erlend, 65, DNT). Scooterkøring i naturen bliver ikke bare en trussel for oplevelsen af den urørte natur, men det bliver også en form for distinktion mod det, som ikke er “ægte” friluftsliv. Det er kroppen, som skal arbejde i naturen ikke maskinen.

For deltagerne i de forskellige aktiviteter handler det om, at beskytte det man holder af: *altså den som er genuint friluftinteressert, han vil jo ha det sånn som det er, vil ikke endre sant nei* (Erlend, 65, DNT). Et metastudie trækker frem denne opfattelse af, at deltagere i friluftslivsaktiviteter ofte er mest optaget af det, som direkte påvirker deres turområde eller aktivitet, men dette er dog afhængig af typen aktivitet (Berns & Simpson, 2009). Et andet studier finder at deltagere i ekstrem sport aktiviteter vækkes til miljøbevidsthed, fordi de får et tættere forhold til naturen (Brymer et al., 2009). I Norge findes ud over mere almene miljøorganisationer som Naturvernforbundet og Fremtiden i Våre Hender, organisationer som udspringer af forskellige friluftslivsaktiviteter. Protect Our Winters (POW)⁸ er en amerikansk organisation, som

⁸ Protect our winter: <https://protectourwinters.org/>

har sin egen afdeling i Norge, startet for at sætte fokus på klimaforandringerne i snowboardmiljøet. Nordic Ocean Watch (NOW)⁹ er en norsk organisation, som arrangerer indsamling af skrald på strandene og forsøger at skabe opmærksomhed omkring plastikforurening og andre problemerstillinger knyttet til havet. De primære personer bag organisationen er surfere. Begge organisationer lægger vægt på, at det er kærligheden til naturen, gennem de aktiviteter de driver med, som gør at de engagerer sig.

Opfattelsen af at aktiviteter gør deltagerne mere miljøvenlige står stærkt blandt respondenterne: *Ja ja. Du da får en større forståelse for hvor viktig det er å ha den naturen da, så vi ikke ødelegger den da. Får et annet perspektiv på ja, det er nesten en slags religion da når du ikke er religiøs (latter)* (Marie, 63, DNT). Eller som Laura siger:

Positive verdier. Om, nå må du si fra hvis jeg bommer på spørsmålet, men det er jo det å bli glad i naturen og bli glad i å være ute eller ja bli glad i urørt natur, det er vel det å bli politisk engasjert med tanke på det med kraftutbygging for eksempel, så det er jo litt mer det urnorske, det naturlige og det ja det rene liksom. Det tror jeg står veldig sterkt i mange elvepadlere da at vi blir litt fucked up, eller fed up av at alt skal bygges ut og ja (Laura, 26, elv)

For Laura er der en naturlig forbindelse mellem det at deltage i elvepadling, blive glad i naturen og derfor ville tage vare på den. Som vi så over, så er det særlig det, som rammer de naturtyper som aktiviteten er afhængig af. Laura bruger flere ord til at beskrive naturen, så som urørt og ren. Værdier som også gik igen blandt DNT respondenterne. Naturen får en større værdi, når den er uden menneskelige indgreb.

Det er tankevækkende at opfattelsen af, at vi ændrer adfærd overfor miljøet gennem deltagelse i friluftslivsaktiviteter, står så stærkt i folks opfattelse af friluftslivet. En del af baggrunden, for tanken om at friluftslivet er miljøvenligt og at det påvirker deltagerne til at blive mere miljøvenlige, kan ligge i at denne opfattelse blev spredt efter 70'ernes økofilosofi. Som nævnt tidligere har megen forskning vist, at naturen i sig selv

⁹ Nordic ocean watch: <http://nordicoceanwatch.no/>

kun har megen lille effekt på adfærdsændringer (Beery & Wolf-Watz, 2014; Sandell, 1991) og at det, at ændre adfærd er langt mere komplekst end bare at være bevidst en problemstilling (Bamberg & Möser, 2007). Alligevel synes altså opfattelsen af, at friluftslivsaktiviteter er miljøvenlige og at de gør os miljøvenlige at leve som et slags doxisk forståelse. Det skal dog nævnes, at flere af respondenterne i DNT siger, at DNT har en meget klar politik omkring samkøring og for så vidt ressourceforbrug gennem udstyr. Det er også mit indtryk, at det de senere år har fået et større fokus i Fjell og Vidde med køb af for eksempel brugt udstyr. Så sent som i juni langserede DNT Ung *De 7 miljøvetreglene* (Pileberg, 2016). En af respondenterne snakker om, hvordan han selv er blevet meget bevidst på at købe ting brugt på grund af påvirkning fra Turistforeningen:

Men det er spenningen og så synes vi at det, vi vet altså alt vi kjøper på den måten der er jo ressurs sparende, sant ja, energi og alt mulig, så jeg er veldig opptatt av det og har bestandig alltid faktisk før de her siste tre-fire årene, har spisset seg til men eh og det har vel vært har nok vært lært opp igjennom turis... altså nøkternt friluftsliv. Vi hadde jo, jeg satt jo i styre for mange år siden, hvor vi formulerte nye øh altså for.. vi hadde nye statutter på en måte og da var jo det med enkelt, enkelt, miljøvennlig friluftsliv, var det tidlig inne i bildet så jeg fikk det egentlig inn med TT t-skje, kanskje [...]. (Erlend, 65, DNT)

For respondenterne fra DNT er der tegn på, at Turistforeningens fokus på miljø har haft en vis indflydelse, men der er lang vej til, at dette bliver en mere generel opfattelse af, hvordan friluftslivet skal praktiseres. Meget tyder på, at værdierne om et simpelt, enkelt og miljøvenligt friluftsliv står stærkt i respondenternes forståelse af friluftslivet, men at disse værdier ikke nødvendigvis efterleves i praksis:

There is few signs indicating that there is a displacement of values her. Most of the participants in the interviews are very clear on how nature should be treated. The findings, especially in question three, indicate that there is a challenge to live after the values one associates with friluftsliv. (Ingulfsvann, 2013, s. VI)

Citatet over er fra en PhD afhandling, som har set på økonomiens påvirkning af friluftslivet (Ingulfsvann, 2013) og som kommer frem til, at der er store forskelle i de værdier og de handlinger, som er knyttet til friluftslivet. Tordsson (2010) mener, friluftslivet på mange måder har været et spejl af det samfundet, det er en del af. På samme måde kan man sige, at friluftslivet er blevet en del af den forbrugerkultur, som eksisterer i samfundet, men med værdier som til dels har skabt en opfatning af det modsatte: *There are quite many signs that the ideas of frugality and simplicity are displaced by an ordinary consumer culture, indicating a displacement in practice.* (Ingulfsvann, 2013, s. VI)

Ideen om at tage vare på naturen er vigtig og findes overalt i samfundet. Den er ikke knyttet til friluftslivet generelt, men der er skabt en opfattelse af, at friluftslivs aktiviteter kan skabe de nødvendige holdnings og adfærdsændringer. Forskningen er, som tidligere vist, ikke entydig i om friluftslivsaktiviteter kan påvirke individet til både mere bevidste holdninger omkring miljøet og til miljøvenlig handling. Blandt mine respondenter findes miljøbevidste holdninger blandt alle deltagerne, men for respondenterne i DNT kan spores en vis grad af påvirkning fra organisationen selv gennem retningslinjer for transport og udstyrsbrug. For elvepadlerne ligger ideen om sporløs færdsel også stærkt i deltagerne, men der findes tilsyneladende færre retningslinjer i miljøet for, hvad dette gælder. Der findes efterhånden en del organisationer, som sætter fokus på forskellige miljøproblemer og som netop udspringer i friluftslivs aktiviteter blandt andet DNTs egen ungdomsorganisation. Organisationernes fokus er knyttet op til de aktiviteter, som de udspringer af. Om deltagelsen i sådanne organisationer også kan generere miljøbevidsthed om andre problemstillinger, vides ikke.

6.8. Vaner

I interviewet stillede jeg også spørgsmål ved miljøvenlig adfærd i respondenternes hverdag, ud fra den tanke at miljøvenlighed påvirket af friluftslivsaktiviteter ikke nødvendigvis kun kommer til udtryk i selve aktiviteten. Praksis er ofte rutinepræget adfærd bestående af flere elementer (Warde, 2005). Skulle vi reflekterer over hver eneste handling vi gør, ville alt gå meget langsomt. Jeg oplever, at respondenternes svar, på hvilke miljøvenlige handlinger de gør i hverdagen, i høj grad er præget af

ureflekterede rutiner. For så vidt var det også tilfældet for den sporløse færdsel i friluftslivet, som også var en rutinepræget måde at tænke og snakke om friluftslivet på. Praksis kan forstås som både det som gøres og siges (ibid.).

Respondenterne nævnte flere miljøvenlige tiltag i hverdagen som kildesortering, cykling, økologisk mad m.m. Ofte gjorde de tingene af andre årsager end miljø, i overvejende grad for deres egen sundhed eller for at spare penge (sidstnævnte var for studenternes vedkommende) og det var kun, hvis jeg spurgte om det, at de kom på, at det også kunne ses som en miljøvenlig handling. Jeg har nævnt denne problemstilling tidligere:

Jeg sykler jo, men om det er for at jeg ikke altså vil spare penger til bussen eller om det er for at jeg er miljøvennlig det vet jeg ikke. Jeg vet ikke, jeg føler liksom litt at når du er student så er på en måte det er så mange andre ting å ta stilling til og jeg tenker mer på sånne miljøgreier som jeg gjør når jeg på en måte mer har slått meg til ro da, jeg ser for meg når jeg blir eldre og får eget hus, så vil jeg sikkert bli flinkere til å sortere søpla enn når jeg bor på en liten dritthybel som er så liten [...] plass til to søppelbøtter liksom (Jon, 22, elv)

Citatet over er et eksempel på en grund til ikke at gøre miljøvenlige tiltag. Flere kom med sådanne grunde, for eksempel at arbejdet krævede meget tid, så der blev mange flyturer eller, at det blev for stressende at skulle cykle.

Et interessant citat kom fra Marie, som selv syntes hun var miljøvenlig, men når jeg spurgte ind til, hvad hun mente med det, så var der vel alligevel ikke så meget hun gjorde, som hun regnede som miljøvenligt:

Mig: I din hverdag er det noen miljøvennlige tiltak du gjør?

Altså ja fordi jeg har jo syklet til jobb hele tiden i stedet for å kjøre bil. Ut over det... nei, egentlig ikke. Vi lever vel ganske miljøvennlig egentlig da, stort sett. Vi flyr fra tid til annen for å møte våre barn. Men egentlig ikke det er sånne ting som...

Mig: Men hva tenker du på når du sier at dere lever ganske miljøvenlig?

Ja, hva tenker jeg på da (latter). Det var et godt spørsmål, jeg trodde det skulle være enkle spørsmål. Ja, egentlig så, miljøvennlig for meg sjøl kanskje ja altså det nei vet du det har jeg ikke noe godt svar på, jeg tenker liksom nå tenker jeg mer meg på meg sjøl på hvordan jeg lever i forhold til.. det er vanskelig å sette ord på. Nei, jeg tenker på miljøet ellers sånn så har jeg så har jeg vel ikke noe, det blir vel på en måte å bruke lite bil som blir svaret på det. Noe bedre har ikke jeg (Marie, 63)

Vaner er en viktig del af forståelsen af menneskelig praksis også for Bourdieu (Bourdieu, 1999). De gør hverdagen enklere, fordi der ikke skal reflekteres over hver enkelt handling, men det betyder også at adfærdsændringer er vanskelige. Flere af respondenterne gør miljøvenlige handlinger ikke nødvendigvis for miljøet men af andre grunde. I definitionen jeg brugte indledningsvis i afsnit 1.2. har jeg forsøgt at tage højde for dette.

6.9. Så må jeg ha den regnjakka

Min intention med denne opgave var at se, om værdien, om at friluftslivet er miljøvenlig, ikke bliver til handling, fordi det forhindres af jagten på anerkendelse og definitionsmagt gennem symbolsk kapital. Det er klart, at der er flere faktorer, som spiller ind, som jeg har forsøgt at få frem i kapitel 3 og det ville være naivt, at fremstille manglende miljøvenlig adfærd som alene i en baggrund om sociale spil. Aspekter som for eksempel manglende viden, kontekstuelle muligheder, generel værdisætning af naturen har stor betydning for, om vi finder miljøvenlig adfærd vigtig og meningsgivende i hverdagen. Når respondenterne blev spurgt, om de tænkte, der var konsekvenser ved udstyrskøb og brug og transport, var de fleste klar over, at der kunne være problemer som børnearbejde, farlig kemi og energiforbrug. Det tyder på, at de fleste af respondenterne ikke manglede viden omkring miljøproblemer knyttet til udstyr og transport. Alligevel fik jeg en del svar fra respondenterne, som tyder på, at vigtigheden af friluftslivet tildels skygger for miljøvenlig adfærd og det kommer særlig til udtryk i form af kognitiv dissonans, hvor respondenterne forsvare sine handlinger

med, at det er nødvendigt for at udføre aktiviteten eller, at de ikke knytter det sammen med deres egne aktiviteter. Det var i særdeleshed transporten, som var problemet.

For respondenterne fra DNT var der flere som nævnte samkøring og kollektiv transport som muligheder (ingen nævnte muligheden for at vælge turer i nærmiljøet, hvilket jeg forstå ud fra den tidligere værdisætning af nærmiljøet), men når det kom til stykket så var bilen det foretrukne transportmiddel, fordi kollektivtilbudet ofte ikke fandtes, der hvor man ville hen.

Øh, ja det gjør jeg alltid, men jeg må innrømme det, for det første så er det jo inn i fjell og sånn som regel så, hvis du skal ta toget inn dit så blir det veldig dyr drosje den siste biten og det blir jo bil allikevel, så stort sett så bruker jeg bil da men vi er oppmerksom på, at hvis flere skal på samme tur at vi fyller en bil da
(Marita, 48, DNT)

Respondenten her er bevidst om, at bilen forurener, men forsvarer det med, at det er nødvendigt med bil på grund af dårlige kollektivmuligheder og dyr taxi. Man kan sige, at respondenterne med bilens frihed kan vælge turområde først og derefter transportmiddel, hvor det modsatte kunne have fremmet mere miljøvenlig transport, at vælge transportform og derefter turområde. Respondentens svar kan forstås som kognitiv dissonans, hvor viden ikke harmonerer med adfærd og hvor respondenterne blandt andet forsvarer adfærden med at man samkører, hvis flere skal samme vej.

For elvepadlerne var bilen en endnu større nødvendighed, fordi det af praktiske og logistiske årsager var svært at komme på tur uden bil. En kajak var ikke let at have med kollektiv transport og i tillæg var elvene ofte langs små grusveje:

Det er faktisk en ting jeg har tenkt over da, at det er mye bilkjøring øh, når man er ute å padle. Men så er vel det, jeg er i hvert fall det, og jeg vet andre er sånn veldig nøye på at okay men vi fyller i hvert fall opp alle bilene vi kjøre ikke hver vår bil og sånn men også å reise rundt på [...], vi kan ikke bruke offentlig transport fordi man drar opp på, langt i daler der det ikke bor folk og ja, hvis man

skal det så må man gå og da har de færreste tid til å være med, være med på den turen (Kristin, 26, elv).

Svaret fra denne respondent ligner meget på det, som kom fra Marita i DNT. Der er nogle praktiske udfordringer omkring elvepadling, hvor bilen er bedste løsning og transporten forsvares med samkøring. Laura var en af de respondenter, som var forholdsvis bevidst på problematikken omkring transporten og hun forsøgte i hvert fald selv at kompensere for udslippene:

Ja. Vi vet at vi er en slemming med [...] vi må kjøre så langt, så vi prøver å få med så mange som mulig og fylle opp en bil eller fylle opp to biler. Det er jo sånn med elvepadling at vi vil helst ha to biler for da kan vi, for da kan vi sette en bil i toppen av elva, padle ned og så har vi en bil i bunnen av elva så vi er absolutt verst, eller friluftslivsverstingen men vi prøver jo og ja fylle opp to biler og hvis ikke det går så [...] tar vi en bil og så har vi med en sykkel bakpå, så sykler vi opp igjen og henter bilen eller joggesko, jeg jogger gjerne en halv time - tre kvarter for å springe opp igjen og hente bilen. Så det synes jeg er litt viktig (Laura, 26, elv)

Jo mere udstyrskrævende en aktivitet bliver, jo større bliver nødvendigheden af bilen. At bilen i tillæg spiller en rolle som en del af identiteten som padler gør, at man knyttes til den og måske vil få endnu større behov for at forsvare brugen.

Laura, udtrykte meget stor viden omkring flere miljøproblemer. Måske var grunden, at hun havde valgt et studie som arbejdede med flere miljøproblemer. Desuden sagde hun, at dette var en konsekvens af opdragelse (habitus):

Hmm, jeg synes mange av de småtingene som jeg har nevnt nå har på en måte vært med i oppdragelsen min, så jeg synes det er liksom [...] eller sånn sunn fornuft eller sånn ja, ikke nødvendigvis på grunn av, ikke fordi jeg tenker på miljø men fordi det burde være rutine for mange. (Laura, 26, elv)

På samme måde resulterede den større viden og bevidsthed omkring miljøproblemerne også i, at hun flere gange udtrykte, at valgene inden elvepadling var et dilemma for hende (kognitiv dissonans). Laura var blandt andet bevidst problematikken med transport til elvepadling. I nedenstående citat kan man spore dissonans, som blandt andet gør, at Laura retfærdiggør adfærden med at de er længere tid afsted, når de køre langt, end de som kører til et træningscenter og at der bygges mange træningscentre, hvor folk hellere kunne have trænet i skoven:

Øh, det hadde liksom vært i forhold til elvepadling da, så kjører vi mye bil, så jeg har ofte tenkt at liksom det er en litt tight måte å være aktiv i naturen på samtidig som, jeg vet ikke, man uttrykker en glede over det og på en måte blir mer til å bevare ens [...], ja, og folk som står inne og altså jeg mener de bygger jo, bygger jo en masse ekstra treningscentre, fordi alle folk skal få plass til å trene der og så har man hele skogen man heller kunne ha brukt der så, jo jeg tror jeg kan dele den oppfattelsen at jeg tenker mer, mer miljøvennlig sånn rent bortsett fra når man kjører veldig langt for å gjøre ting, men da er man gjerne på det stedet en stund så det gjør opp for de som ofte kjøre til treningsstudio som er ti minutter unna, ja. Så det er den bevisstheten man får rundt det, man tenker i hvert fall over hva man har og hva man har mulighet til å, kanskje det kan være lurt å passe på det (Kristin, 26, elv)

For udstyret mente flere af respondenterne, at der sikkert kunne være konsekvenser både i form af børnearbejde, ressourceforbrug og for miljøet, men ingen havde sat sig ind i, om det var tilfælde. De, som var bevidste om, at der var problemer, udtrykte også, at det var et forkert at købe sådanne produkter og at det: *er ikke kult å støtte folk som produserer kanskje på en måte destruktiv måte da. Eller hiver ned regnskogen for å lage en åre, tenker jeg* (Kenneth, 24, elv). Men selvom de var bevidst problemerne, havde ingen forsøgt at finde ud af mere omkring problematikken eller finder mærker som eventuelt støttede deres holdninger. Jorunn og Laura var de eneste, som havde købt tøj, som de mente blev produceret på en god måde, for eksempel i økologisk bomuld eller som var produceret lokalt. Erlend var også meget bevidst om sit forbrug og købte meget brugt og det var noget, som han havde taget til sig gennem DNT og som også prægede hans hverdagskøb. De fleste af elvepadlerne forsvarede udstyrsforbruget ved at lægge

vægt på at meget bliver solgt og købt brugt: *Øh, det tror jeg ikke jeg har tenkt så veldig mye på dessverre. Øh, ja jeg tror dessverre ikke de produserer så veldig mye miljøvennlig eller bra produsert utstyr men det går uanset lokalt og brukt selvfølgelig det er jo kjempe, kjempe bra* (Laura, 26, elv). De fleste købte større ting som både og åre brugt, mens mere personligt udstyr som hjelme, veste og sikkerhedsudstyr blev købt nyt. For nybegynderne var udstyrskøb præget af en form for rækkefølge - først mere privat udstyr og til slut åre og båd, som gennem NTNUI kunne lånes. Jon fortæller i citatet under, hvorfor han købte tørdragt:

Så... hva som gjorde at jeg kjøpte den? Det er jo litt hva folk sier og sånn, det er selvfølgelig litt sånn at hvis alle andre har det, hvis ingen hadde det så hadde sikkert ikke jeg kjøpt det. Å været den eneste, det hadde vært litt rart, [...] det er jo ikke akkurat press men eh men du blir jo motivert hvis andre har kule klær, så vil du også ha det (Jon, 22, elv)

Jon sagde også, at en tørdragt jo strengt taget ikke var nødvendigt, men det handlede om komfort, også flere andre padlere lagde vægt på dette. Når du, som padler, vil bruge mange timer i elven og også gerne hele året, så må du købe udstyr, som kan holde dig varm.

Som nævnt tidligere kan vi forstå forbrug ikke som en egen aktivitet men som en del af andre praksisser (Røpke, 2009). Blandt respondenterne for begge aktiviteter var der en opfattelse af, at udstyr ikke var noget, som blev fokuseret specielt meget på. Min opfattelse under observationsstudierne var, at dette alligevel var omdrejningspunkt for en del social interaktion mellem deltagerne. Man spurgte om kvalitet, tilfredshed med produktet og der blev nikket anerkendende, når folk havde fået et godt tilbud. Særlig små praktiske foranstaltninger nogen gange selvgjorte fik opmærksomhed. DNT lederne var især med til at både fremhæve udstyr, som var godt at have med på tur og forklare, at der ikke var noget udstyrspres, det billige eller gamle kunne være lige så godt som det nye. En respondent for elvepadling fortalte også, hvordan der var trender, pludselig var en type kajak populær efter nogle dygtige padlere i New Zealand, hvor udstyrproducenten holdt til, havde brugt den kajak. Eller en ny type hjelm havde pludselig været den foretrukne blandt stort set alle elvepadlere. Det er som en symbiose

mellem de dygtigste elvepadlere, hvor udstyret sponsoreres og bliver promoveret af de professionelle, som samtidig har muligheden for at få nyt udstyr og sponsorpenge, så de kan leve padledrømmen ud. Når de bedste fik nyt udstyr, blev de gamle modeller sendt ud i brugtmarkeds systemet. Hvis man ønskede sig det nyeste men ikke havde råd, var det bare at vente et år, så kunne det ofte købes brugt, sagde en respondent. Transporten blev også især for elvepadling noget, som ikke var vigtigt men så alligevel så havde det en vis betydning om folk havde bil.

Som tidligere nævnt oplevede jeg, at to af respondenterne blandt elvepadlerne blev provokerede af mine spørgsmål omkring konsekvenser ved transport og udstyrsforbrug. Det kan være fordi de følte sig misinformeret, som tidligere nævnt, men jeg tror også, det kan forstås, som denne ambivalens mellem miljø og egen adfærd. Den ene respondent, Jon, lo, hvad jeg opfattede som nedladende, af det og sagde, at de i hvert fald ikke tænkte på klimaforandringerne, når de kørte bil. Måske tror Jon ikke på, at egen adfærd har en betydning på klimaet ellers så tror han ikke på menneskeskabte klimaforandringer og synes derfor, at spørgsmålet er ligegyldig, ellers så er latteren et udtryk for at skærme sig for sin egen ambivalens.

På Finseturen førte en debat blandt deltagerne omkring udstyr til, at én af deltagerne virkede provokeret af temaet for opgaven. Personen sagde, at vi var nød til at købe udstyr, fordi det at være på tur var vigtigt for sundheden og om jeg var i mod det. Jeg sagde at nej, det var jeg selvfølgelig ikke imod, men at det mere var over-forbruget, som var problemet. Det svarede personen ikke på. Men provokationen og respondentens forsvar, tolkede jeg som en måde at retfærdiggøre forbrug og forsvarer sig mod kognitiv dissonans. En anden deltager syntes projektet var spændende og det havde fået hende til at tænke. Hun sagde, hun ofte følte sig lokket af nye smarte ting, som kom på markedet, ofte selvom hun egentlig ikke havde brug for dem. Jorunn nævnte mange miljømæssige tiltag hun gjorde i hverdagen, når det kom til fritiden var hun ikke så optaget af det. Udsnittet under viser også, hvor magtesløse forbrugerne kan føle sig, i forhold til de valg de står overfor. Jorunn har valgt at være optaget af mad og mindre af sko og tøj. Det er hendes måde at gå på kompromis. Samtidig så er hun bevidst problemstillingerne omkring udstyret, men til sidste vinder alligevel købet af en ny regnjakke, fordi den er vigtig for aktiviteten, hun deltager i:

Mig: Så du er opptatt av det omkring produktenes historie...?

Kanskje ikke så veldig. Men jeg er veldig på mat. Der er jeg veldig opptatt av det, men eh nei altså, du kan nesten ikke være det hvordan skulle du kunne få deg sko da? Altså jeg har jo, jeg synes jo lærsko er mye bedre enn disse litt sånn...

Mig: ...Goretex?

Goretex er også bra men det er mye sånn plastikk og det er veldig mye sånn. Jah. Nei jeg har sikkert masse som synder nede i skapet jeg altså. Men når jeg skulle kjøpe meg regnjakke på TT. Du må jo ha den regnjakka. Jeg husker ikke hva det var for et merke jeg tror det var Bergans. Da kjøper jeg den, jeg gjør det altså. Det er klart det kunne jo kanskje være noen som hadde et mer [...] (miljøvennlig), det vet jeg ikke (Jorunn, 68, DNT)

Jeg forstå så udemærket deltagernes dissonans igennem min egen deltagelse i friluftslivet. Jeg merkede det, når jeg deltog med elvepadlerne og kørte rundt til fællespadling og rejste den lange vej til Finse på DNT tur, at det stred mod min egen miljøoverbevisning men, og at jeg retfærdiggjorde det med, at jeg jo måtte skrive opgaven (og måske lidt at det var fedt med en tur til Finse). På samme måde kan man sige, at respondenterne føler, at det, at skulle ændre de handlinger, man har omkring fritidaktiviteterne og gøre dem mere miljøvenlige, vil forhindre praksissen på den ene eller anden måde. Om det er at kunne padle eller tage på tur så ofte og hvor man vil eller købe det udstyr, man føler er nødvendigt.

7. Afslutning

Baggrunden for denne opgave var den generelle forståelse af friluftslivet som miljøvenligt, samt forståelsen af at deltagelse i friluftslivsaktiviteter kunne ændre adfærden blandt deltagerne i en mere miljøvenlig retning. En opfattelse jeg ikke syntes at finde igen i adfærden blandt de friluftsfolk, jeg omgav mig med gennem min bachelor i friluftsliv. Teorien viser, at adfærdsændringer er en langsommelig proces, som er påvirket af mange faktorer afhængig af, hvem man er som person. Tidligere har der været fokuseret meget på de individuelle faktorer, mens der de senere år har været lagt mere vægt på Social Practice theory som har været denne opgaves teoretiske udgangspunkt.

Denne opgave har forsøgt at bidrage til denne forskning gennem at fokusere på, hvordan sociale processer i forskellige friluftslivsaktiviteter påvirker vores adfærd. Fritiden har generelt været et overset forskningsområde inden for miljøvenlig adfærd og det er derfor nødvendigt at forstå, hvordan individer forbruger i fritiden. Givet opgavens relative beskedne omfang kan dette mest af alt betragtes som et lille udsnit af, hvordan de sociale liv foregår i felterne. Samtidig kan opgaven pege i retning af, hvor det i fremtiden vil være en fordel at forske videre for at lære mere om, hvorfor ikke og hvordan miljøvenlig adfærd implementeres.

Fundene i opgaven viser, at der fortsat er en stærk opfattelse af, at aktiviteter i naturen er miljøvenlige, selvom flere af respondenterne peger på nogle problemstillinger ved friluftslivet. Sandsynligvis har denne opfattelse sin oprindelse fra øko-filosofien i 1970'erne. Respondenterne mener også at det, at man bliver glad for naturen spiller en rolle for, om man ønsker at tage vare på den. Det er denne opfattelse, som har stået stærkt i forståelsen af friluftslivsaktiviteter som adfærdsændrende. På trods af at respondenterne har denne opfattelse, er det få af dem, som virker reflekterede omkring deres eget ressourceforbrug til friluftslivet. Opfattelsen af friluftslivet som miljøvenligt virker som en indgroet regel i respondenterne tillært fra familien og organisationer. Familien har for alle respondenternes vedkommende spillet en stor rolle for glæden ved friluftslivet. Jeg mener, opfattelse af friluftslivet som miljøvenligt og adfærdsændrende kan forstås som en del af et doxa i friluftslivet. En sandhed om feltet som deltagerne

godtager og som der ikke stilles spørgsmål til. Samtidig står dette i kontrast til det, som ellers kan forstås som friluftslivets doxa, hvor den urørte og vilde natur er bedre end den nære, hvilket ofte påvirker transportdistancen, som jeg skal komme ind på nedenfor. Forståelsen af friluftslivet som miljøvenligt og adfærdsændrende bliver derfor mere værdier end egentlig handlinger (Ingulfsvann, 2013). At vi skal tage vare på naturen og planeten findes som en vigtig værdi overalt i samfundet, og at et felts spilleregler kommer til at støde mod bæredygtige handlinger, vil sikkert findes igen i mange andre felter, ikke bare indenfor friluftslivsaktiviteter. Friluftslivsfeltet skiller sig alligevel ud, fordi det har fået en mærkat på sig, som det som kan være med til at forandre både holdninger og handlinger, uden at der videnskabelig er noget entydigt svar på, om dette er korrekt.

Både elvepadling og DNT kan opfattes som egne subfelt med der tilhørende feltspecifik kapital. For begge felter er det dedikation, evner indenfor den respektive aktivitet, viden om feltet og turområder som er med til at give individet anerkendelse i feltet. Det at være turvant er vigtig for respondenterne i DNT. Det handler om forskellige evner som orientering med kort og kompas, at kunne klæde sig korrekt, men også kropssproget og måden som snakkes på afslører, om du er turvant, og om du har stor subkulturel viden. Blandt elvepadlerne giver dine evner på elven også anerkendelse. At forstå, hvad som er flot og enkel padling at se på, og hvad som er dumdrigt, kan være en hårfin balance, og kræver subkulturel viden at forstå. Som elvepadler er du nød til at turde pushe grænserne, men samtidig på en måde så det ser enkelt og kontrolleret ud. Fordi det at blive dygtig på elven kræver mange timers arbejde, bliver en padlers dedikation også anerkendt. Dedikationen anerkendes blandt respondenterne i begge felter. Blandt respondenterne fra DNT spillede turområdet her en vigtig rolle. Det at være ofte på tur og gerne i øde områder viste dedikation og motivation. For elvepadlerne er dedikation det som får dig ind i varmen som nybegynder blandt mere erfarne padlere. Og dedikation og evner er vævet tæt sammen. På mange punkter rammer transporten en nerve i den feltspecifikke kapital omkring dedikation. Friluftslivet er blevet afhængig af lange og mange transportrejser til turområder, som giver mere anerkendelse end at have været på tur i nærområdet, som skrevet ovenfor. Kollektiv transport er svær at bruge, når man skal have meget og pladskrævende udstyr med og fordi turområde ofte vælges før transportform, bliver bilen det foretrukne valg. På den måde bliver det svært at

vælge miljøvenlige alternativer, hvis du også vil opnå anerkendelse i feltet. Mange energiforbedringer er opnået i hverdagen, men de er vanskelige at overføre til friluftslivet, både af praktiske grunde, for eksempel rækkevidden på batterier til elbiler, og fordi friluftslivets miljøpåvirkning tilsyneladende er blevet overset.

For udstyret sin del så lægger respondenterne vægt på, at der ikke er udstyrshysteri, og at det ikke er noget, de snakker meget om og at du kan komme i hvad som helst. Alligevel så tyder flere observationer på, at udstyret har en social betydning. Man vil helst ikke skille sig for meget ud særlig som ny, man beundrer de slidte klæder til ældre erfarne turfolk. Trender skabes af de dygtigste elvepadlere og efter bare et år kommer ofte de nyeste modeller af både på brugtmarkedet, hvilket tyder på en hurtig udskiftning i udstyret. Forbruget i friluftslivet er som for meget andet forbrug præget af stærke markeds kræfter. Respondenterne oplever, at det er både andre deltagere i aktiviteterne og reklamer, som påvirker deres køb. Af og til oplever de, at meget, som bliver købt, egentlig er unødvendigt. For udstyret handler det altså både om normer i feltet for påklædning og udstyr men også købekraft generelt i samfundet.

Spørgsmålet, om respondenterne tænker over konsekvenserne ved transporten og udstyret, giver svar, som tyder på kognitiv dissonans. Respondenterne forsvarer gerne adfærden med nødvendigheder, negligerer problemet eller henviser til andre aktiviteter, som er værre end dem selv. Det er blevet klart gennem opgaven, at felternes logik og kapital skaber barrierer for en mere miljøvenlig adfærd. Særlig transporten skaber udfordringer for respondenterne at forsvare, når de er bevidste miljøproblemerne knyttet dertil. Friluftslivets doxa indeholder ideen om den urørt natur, hvilket gør at rejse tid og distance gerne blive lange. Udstyrsbrugen har måske et større forbedringspotentiale. Tøjet spiller en stor rolle, men man skulle tro, det er selve turen, som er det vigtigste. Men mere forskning på udstyrets betydning er her nødvendigt. Der kan stilles større krav til udstyrets kvalitet og med mulighed for køb af reservedele eller bedre mulighed for reparation, samt at materialerne er mere miljøvenlige og er produceret med åbenhed omkring produktionsvilkårene. Problemet lægger i, at vi i det meste af Vesten har en økonomi, som gør, at vi ikke bare kan forbruge men overforbruge:

Consumers may be motivated to undertake various symbolic actions to demonstrate their “green” disposition, but most valued practices are performed with little or marginal consideration for the environment. As long as increases in real income enable practitioners to acquire the material adjuncts to improve the performance of valued practices, they tend to do so (Røpke, 2009, s. 2496).

Som jeg ser det, kræver det, hvis man ønsker et lavere energiforbrug knyttet til friluftslivet, et enormt holdningskifte. Selvom der kan spores sådanne tendenser i DNT og flere mindre miljøorganisationer med sit udspring i friluftslivsaktiviteter, så er det stærke kræfter i felterne, de er oppe i mod. Bourdieu udtrykker selv, at doxa ikke så let lader sig ændre, faktisk mener han, der skal en større krise til for at true et felts doxa (Bourdieu, 1977, s. 169). Første skrift er selvfølgelig, at de bagvedliggende friluftslivsorganisationer og myndigheder tager til sig, at friluftslivet ikke er miljøvenligt, og at det ikke nødvendigvis skaber miljøvenlige adfærdsændringer blandt deltagerne. Jeg tror samtidig, at det, at deltagerne ofte er glade for naturen, kan være en styrke i forhold til at ændre dagens energikrævende praksis. Det er her vigtigt at huske på, at DNT og elvepadling er to forskellige felt og at elvepadlings tætte bånd til idrætsfeltet kan give nogle andre udfordringer i forhold til, hvordan ændringer skal ske.

En friluftslivspolitik som ikke negligerer friluftslivets miljøpåvirkning (Meld. St. 39, 2000-2001), men som inddrager den som en problemstilling, som der sammen skal findes løsninger på, tror jeg også er vigtigt. Der er brug for en større forståelse af, hvilken indflydelse en stor organisation som DNT har og hvordan dens arbejde kan være med til at påvirke medlemmerne. Og så er der behov for meget mere forskning, som ser på, hvordan miljøvenlige holdninger og adfærd implementeres, som for eksempel Rogers (2003) om hvordan adfærd kan implementeres gennem nøglepersoner (innovators).

Bibliografi

- Anable, J., Lane, B., & Kelay, T. (2006). An evidence base review of public attitudes to climate change and transport behaviour. United Kingdom: The Department of Transport.
- Andersen, I. (2013). Den skinbarlige virkelighed - vidensproduktion i samfundsvidenskaberne (5. utg.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Backman, E. (2008). What Is Valued in "Friluftsliv" within PE Teacher Education?-- Swedish PE Teacher Educators' Thoughts about "Friluftsliv" Analysed through the Perspective of Pierre Bourdieu. *Sport, Education and Society*, 13(1), 61-76. doi: 10.1080/13573320701780522
- Bamberg, S., & Möser, G. (2007). Twenty years after Hines, Hungerford, and Tomera: A new meta-analysis of psycho-social determinants of pro-environmental behaviour. *Journal of Environmental Psychology*, 27(1), 14-25. doi: 10.1016/j.jenvp.2006.12.002
- Beardmore, B. (2015). Boater Perceptions of Environmental Issues Affecting Lakes in Northern Wisconsin. *JAWRA Journal of the American Water Resources Association*, 51(2), 537-549. doi: 10.1111/jawr.12265
- Beery, T. H., & Wolf-Watz, D. (2014). Nature to place: Rethinking the environmental connectedness perspective. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 198-205. doi: 10.1016/j.jenvp.2014.06.006
- Bekkevold, K. E. (2008). "Tilstand av natur" : naturopplevelse i Hans Børlis lyrikk: et bidrag til å forstå naturopplevelsens dimensjoner og til å synliggjøre sammenhenger mellom friluftsliv og psykisk helse. Høgskolen i Telemark, Bø.
- Bergsgard, N. A. (2005). Idrettspolitikkenes maktspill : endring og stabilitet i den idrettspolitiske styringsmodellen. Telemarksforskning, Bø.

- Berns, G. N., & Simpson, S. (2009). Outdoor Recreation Participation and Environmental Concern: A Research Summary. *Journal of Experiential Education*, 32(1), 79-91.
- Bischoff, A., & Odden, A. (2008). Nye trender i norsk friluftsliv: utvanning eller forsterkning av gamle mønstre og idealer. Paper presentert.
- Bjerck, M., Klepp, I. G., & Vittersø, G. (2009). Fritidsforbruk, frihet og miljøansvar. I K. Asdal & E. Jacobsen (Red.), *Forbrukernes ansvar*: Cappelen Damm.
- Blakar, V. J. (2012). Danse med elva: en undersøkelse av flow i elvepadling. Høgskolen i Telemark, Bø i Telemark.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice* (16. utg.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1978). Sport and social class. *Social Science Information*, 17(6), 819-840.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Oxford: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1999). *Meditasjoner*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, P. (2002). Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften. Oslo: De norske bokklubbene.
- Bourdieu, P. (2006). Kapitalens former. *Agora*, 24(1/2), 5-26.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (2009). *Refleksiv sosiologi: mål og midler*. København: Hans Reitzel.
- Bryhn, R. (2011). *Padling*. Hentet 29. aug. 2016, fra <https://snl.no/padling>.

Brymer, E., Downey, G., & Gray, T. (2009). Extreme Sports as a Precursor to Environmental Sustainability. *Journal of Sport Tourism, 14*(2-3), 193-204.

Brymer, E., & Gray, T. (2009). Dancing with Nature: Rhythm and Harmony in Extreme Sport Participation. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning, 9*(2), 135-149. doi: 10.1080/14729670903116912

Chawla, L. (2006). Learning to love the natural world enough to protect it. *Barn, 2*, 57-78.

Døving, R. (2009). Bokessay. *Sosiologi i dag, 3*, 94-107.

EEA. (2015). *Miljøstatus i Europa 2015: Synteserapport*. København: Det Europæiske miljøagentur.

Engelsen, M. B. (2014). Hvorfor nedprioriteres friluftslivsundervisning i kroppsøvningsfaget?: en kvalitativ studie om kroppsøvningslæreres begrunnelser for nedprioritering av undervisning på hovedområdet Friluftsliv i kroppsøvningsfaget. Høgskolen i Sogn og Fjordane.

Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon* (2. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.

Fastinger, L. (1963). *A theory of cognitive dissonans* (2. utg.). Stanford, Calif.: Stanford University Press.

Gurholt, K. P., & Broch, T. B. (2011). "En gave til folket? Om markaloven, makt og medier. *Norsk antropologisk tidsskrift, 22*(03-04), 194-205.

Hargreaves, T. (2011). Practicing behavioral change: Applying social practice theory to pro-environmental behavioral change. *Journal of Consumer Culture, 11*(1), 79-99.

Helberg, C. (1994). *De første vandrere*. Oslo: Den Norske turistforening.

- Hille, J., Aall, C., & Klepp, I. G. (2007). Miljøbelastninger fra norsk fritidsforbruk: en kartlegging. Sogndal: Vestlandsforskning.
- Holden, E., & Linnerud, K. (2010). Environmental attitudes and household consumption: an ambiguous relationship. *International Journal of Sustainable Development*, 13(3), 217-231.
- Holm, K. (2015). Friluftsliv, følelser og natur: et studie av et knippe medlemmer av Den Norske Turistforening og deres følelser knyttet til natur og friluftsliv. NTNU, Trondheim.
- Hume, M. (2010). Compassion without action: Examining the young consumers consumption and attitude to sustainable consumption. *Journal of World Business*, 45(4), 385-394. doi: 10.1016/j.jwb.2009.08.007
- Høyem, J. (2005). Aktiv utøvelse av friluftsliv - et grunnlag for miljøbevissthet og miljørelevant adferd? Norges Idrettshøgskole.
- Høyem, J. (2008). Miljøvennlig friluftsliv. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 49(4), 629-637.
- Ingulfsvann, A. S. (2013). *Verdiforskyvning i friluftslivet i lys av økologisk økonomi*. Bodø Graduate School of Business, University of Nordland, Bodø.
- Kay, J., & Laberge, S. (2002). Mapping the field of "AR": adventure racing and Bourdieu's concept of field.(Pierre Bourdieu). *Sociology of Sport Journal*, 19(1), 25.
- Kemp, P., & Nielsen, L. W. (2009). *Klimabevidsthedens barrierer*. København: Klima-Energiministeriet.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview : introduktion til et håndværk* (3. udg. utg.). København: Hans Reitzel Forlag.

- Langseth, T. (2012a). Liquid ice surfers? The construction of surfer identities in Norway. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 12(1), 3-23. doi: 10.1080/14729679.2011.599987
- Langseth, T. G. (2012b). Spenningsøkingens sosialitet: en sosiologisk undersøkelse av verdisystem i risikosport. Norges idrettshøgskole, Oslo.
- Lavergne, K. J., & Pelletier, L. G. (2015). Predicting individual differences in the choice of strategy to compensate for attitude-behaviour inconsistencies in the environmental domain. *Journal of Environmental Psychology*, 44, 135-148. doi: 10.1016/j.jenvp.2015.10.001
- MacDonald, E. F., & She, J. (2015). Seven cognitive concepts for successful eco-design. *Journal of Cleaner Production*, 92, 23-36. doi: 10.1016/j.jclepro.2014.12.096
- Maton, K. (2008). Habitus. I M. Grenfell (Red.), *Pierre Bourdieu : Key Concepts*. Durham, GBR: Acumen.
- McDonald, R. I., Fielding, K. S., & Louis, W. R. (2014). Conflicting Norms Highlight the Need for Action. *Environment and Behavior*, 46(2), 139-162. doi: 10.1177/0013916512453992
- Meld. St. 39. (2000-2001). *Friluftsliv - Ein veg til høgare livskvalitet*. Oslo: Miljøverndepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-39-2000-2001-/id194963/>
- Næss, S., & Hansen, T. (2012). Naturelskere og naturbrukere. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 53(04), 406-427.
- Odden, A. (2008). Hva skjer med norsk friluftsliv?: En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970-2004: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Geografisk institutt.

Pedersen, K. (1999). "Det har bare vært naturlig" : friluftsliv, kjønn og kulturelle brytninger. Institutt for samfunnsfag, Norges idrettshøgskole, Oslo.

Pedersen, K. (2001). Friluftsliv som turisme. I A. Viken (Red.), *Turisme: tradisjoner og trender*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Pileberg, S. (2016). DNT Ung vil ha endringer: guider deg til miljøvennlig friluftsliv. *Fjell og Vidde*, 3, 96-100.

Prieur, A., & Sestoft, C. (2011). *Pierre Bourdieu - En introduktion* (3. utg.). København: Hans Reitzels Forlag.

Ramkissoon, H., Graham Smith, L. D., & Weiler, B. (2012). Testing the dimensionality of place attachment and its relationships with place satisfaction and pro-environmental behaviours: A structural equation modelling approach. *Tourism Management*. doi: 10.1016/j.tourman.2012.09.003

Reed, P. E., & Rothenberg, D. E. (1993). *Wisdom in the Open Air: The Norwegian Roots of Deep Ecology*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Rees, J., Klug, S., & Bamberg, S. (2015). Guilty conscience: motivating pro-environmental behavior by inducing negative moral emotions. *An Interdisciplinary, International Journal Devoted to the Description, Causes and Implications of Climatic Change*, 130(3), 439-452. doi: 10.1007/s10584-014-1278-x

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5. utg.). New York: Free Press.

Røpke, I. (2009). Theories of practice ? New inspiration for ecological economic studies on consumption. *Ecological Economics*, 68(10), 2490-2497. doi: 10.1016/j.ecolecon.2009.05.015

Sandell, K. (1991). "Ecostrategies" and Environmentalism: The Case of Outdoor Life and Friluftsliv. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, 73(2), 133-141. doi: 10.2307/490981

Shaw, D., & Riach, K. (2011). Embracing ethical fields: constructing consumption in the margins. *European Journal of Marketing*, 45(7/8), 1051-1067.

Singsaas, M. (2006). Tindestigere og andre jettekvinner : klatring og kjønn i et historisk perspektiv. *Tidsskrift for kulturforskning*, 5(3), 37-51.

Sisjord, M. K. (2015). Assessing the sociology of sport: On lifestyle sport and gender. *International Review for the Sociology of Sport*, 50(4-5), 596-600. doi: 10.1177/1012690214552432

Sjøløkken, L. (2010). Friluftsliv og klasse: en kvantitativ undersøkelse av Osloungdoms deltakelse i friluftslivsaktiviteter. Universitetet i Oslo, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Oslo.

Skjeggstad, H. (2013). *Dette synes folket er norsk kultur: Friluftsliv, vikinger og troll*. Hentet 08. jan. 2013, fra http://www.aftenposten.no/norge/Dette-synes-folket-er-norsk-kultur-Friluftsliv_-vikinger-og-troll-131925b.html

Skogen, K. (1995). Ungdom og Natur. Postmoderne identitetskonstruksjon eller reproduksjon av klassekultur? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 1, 75-92.

Skorstad, B. (2008). Miljøomsyn i kvardagslivet. *Sosiologi i dag*.

SSB. (2015a). Fritidsaktiviteter 1997-2014 - Barn og voksne idrettsaktiviteter, friluftsliv og kulturaktiviteter. Resultater fra levekårsundersøkelsene. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

SSB. (2015b). Idrett og friluftsliv, levekårsundersøkelse, 2014. Hentet fra doi:<https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/fritid/hvert-3-aar/2014-12-18#content>

Steg, L., Perlaviciute, G., & van der Werff, E. (2015). Understanding the human dimension of a sustainable energy transition. *Frontiers in Psychology*, 6:805, 1-17.

Steg, L., & Sievers, I. (2000). Cultural theory and individual perceptions of environmental risks. *Environment and Behavior*, 32(2), 250.

Svarstad, H. (2010). Why Hiking? Rationality and Reflexivity Within Three Categories of Meaning Construction. *Journal of Leisure Research*, 42(1), 91-110.

Taberner, C., Hernandez, B., Cuadrado, E., Luque, B., & Pereira, C. R. (2015). A multilevel perspective to explain recycling behaviour in communities. *Journal of Environmental Management*, 159, 192.

Tertoolen, G., van Kreveld, D., & Verstraten, B. (1998). Psychological resistance against attempts to reduce private car use. *Transportation Research Part A*, 32(3), 171-181.

Tordsson, B. (2003). Å svare på naturens åpne tiltale: en undersøkelse av meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse av friluftsliv som sosiokulturelt fenomen. Norges idrettshøgskole, Institutt for samfunnsfag, Oslo.

Tordsson, B. (2008). Friluftslivets politisk-institusjonelle marginalisering. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 25(01), 42-54.

Tordsson, B. (2010). *Friluftsliv, kultur og samfunn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i valgfaget natur, miljø og friluftsliv*. Hentet 5. nov. 2016, fra <http://www.udir.no/kl06/NMF1-01/Hele/Formaal>

Warde, A. (2005). Consumption and Theories of Practice. *Journal of Consumer Culture*, 5(2), 131-153. doi: 10.1177/1469540505053090

Wenøe, M. (2003). Holdning uden handling - en undersøgelse af barrierer for miljøvenlig handlen i hverdagen. Roskilde: Roskilde Universitetscenter.

Wheaton, B. (2000). 'Just do it': consumption, commitment, and identity in the windsurfing subculture. *Sociology of Sport Journal*, 17(3), 254.

Wheaton, B. (2007). Identity, Politics, and the Beach: Environmental Activism in Surfers Against Sewage. *Leisure Studies*, 26(3), 279-302. doi: 10.1080/02614360601053533

Woon, L. L. (1995). Norsk friluftsliv sett utenfra eller: Hvordan jeg lærte å gå på tur (s. 26-29). Trondheim: Direktoratet.

Aall, C., Klepp, I. G., Engeset, A. B., Skuland, S. E., & Støa, E. (2011). Leisure and sustainable development in Norway: part of the solution and the problem. *Leisure Studies*, 30:4, 453-476.

Bilag.

Bilag I. Information til organisationer

A.

Henvendelse angående deltagelse i DNT fellestur som del av masterprosjekt

Jeg heter Sofie Louise Sørensen og skriver det neste året masteroppgave om miljøvennlig adferd og friluftsliv, som avsluttende prosjekt på masterstudiet i Kroppsøving, Idrett og Friluftsliv ved Høgskolen i Telemark. I den forbindelse ville det være svært nyttig å kunne delta på en fellestur over en eller flere dager med DNT i løpet av høsten 2015.

Oppgaven omhandler naturopplevelses betydning for bevissthet omkring miljøproblemer og miljøvennlig adferd i friluftslivet.

Jeg ønsker først og fremst kontakt med personer på turen som jeg etterfølgende vil kunne intervju, men også under turen ønsker jeg å kunne stille spørsmål til deltagerne og gjøre mindre feltnotater omkring observasjoner jeg gjør meg av deltageres turadferd. Før og under turen vil deltagerne bli informert gjennom et eget informasjonsskriv og ved muntlig å fortelle om min rolle på turen og prosjektets formål. De som ikke ønsker deltagelse eller som kun ønsker begrenset deltagelse for eksempel kun intervju under eller etter turen vil ha mulighet for å melde fra om dette. Informasjonsskrivet vil inneholde mere informasjon til hver enkelt deltager, som ønsker å delta omkring intervju, varighet og deltageres rettigheter under prosjektet.

All informasjon i prosjektet behandles konfidensielt, dvs. at det kun er jeg og veilederen min, professor Nils Asle Bergsgard, som har tilgang på fortrolige opplysninger, og eventuelle personidentifiserende opplysninger vil bli slettet etter prosjektets avslutning. Deltagerne i undersøkelsen vil bli anonymisert i oppgaven og de har full frihet til å trekke seg i løpet av prosjektet.

Jeg vil forsøke å gjøre min deltagelse på turen minst mulig forstyrrende, så folk kan få opplevelsen av en vanlig DNT fellestur.

Her dere noen spørsmål er dere velkomne til å kontakte meg.

Jeg håper dere ser positivt på min deltagelse

Mvh.

Sofie Louise Sørensen
e-post: sofielouise1986@gmail.com
mobil: 90888124

B.

Henvendelse angående deltagelse med NTNUI padling som del av masterprosjekt

Jeg heter Sofie Louise Sørensen og skriver det neste året masteroppgave om interessen for friluftsliv og miljø, som avsluttende prosjekt på masterstudiet i Kroppsøving, Idrett og Friluftsliv ved Høgskolen i Telemark. I den forbindelse ville det være svært nyttig å kunne interviewe nogle elvepadlere i Trondheim.

Jeg ønsker først og fremmest kontakt med personer som padle forholdsvis ofte og gjerne ser seg selv som aktive innen for friluftslivet. Jeg vil gjerne kunne følge padlerne når de driver med elvepadling for å kunne gjøre mindre feltnotater omkring opservasjoner jeg gjør meg av deltageres turadferd. Før og eventuelt under turen vil deltagerne bli informert gjennom et eget informasjonsskriv og ved muntlig å fortelle om min rolle på turen og prosjektets formål.

Selve intervjuet varer ca. en time og kan foretages hvor deltagerne ønsker det.

Eventuelle ekstra interviews kan vise seg nyttige.

Informasjonsskrivet vil inneholde mere informasjon til hver enkelt deltager, som ønsker å delta omkring intervju, varighet og deltageres rettigheter under prosjektet.

All informasjon i prosjektet behandles konfidensielt, dvs. at det kun er jeg og veilederen min, professor Nils Asle Bergsgard, som har tilgang på fortrolige opplysninger, og eventuelle personidentifiserende opplysninger vil bli slettet etter prosjektets avslutning. Deltagerne i undersøkelsen vil bli anonymisert i oppgaven og de har full frihet til å trekke seg i løpet av prosjektet.

Jeg vil forsøke å gjøre min deltagelse på tur minst mulig forstyrrende.

Her dere noen spørsmål er dere velkomne til å kontakte meg.

Mvh.

Sofie Louise Sørensen
e-post: sofielouise1986@gmail.com
mobil: 90888124

Bilag II. Information til deltagere

A.

Høgskolen i Telemark

Informasjonsskriv til deltager

Jeg heter Sofie Louise Sørensen og skriver det neste året masteroppgave om friluftsliv, sosialisering og miljøvern, som avsluttende prosjekt på masterstudiet i Kroppsøving, Idrett og Friluftsliv ved Høgskolen i Telemark. I den forbindelse skal jeg intervju personer som har et aktivt friluftsliv innenfor en eller flere ulike aktiviteter.

Jeg håper du har lyst å bidra ved å bli intervjuet til prosjektet, da din deltagelse er svært nyttig for meg. Intervjuet kan utføres når og hvor det passer deg og har en varighet på ca. 1 time. Eventuelt kan det være nyttig med flere intervjuer hvis dette er mulig.

All informasjon i prosjektet behandles konfidensielt, dvs. at det kun er jeg og veilederen min, professor Nils Asle Bergsgard, som har tilgang på fortrolige opplysninger. Eventuelle personidentifiserende opplysninger vil bli slettet etter prosjektets avslutning. Deltagerne i undersøkelsen vil bli anonymisert i oppgaven og du har full frihet til å trekke deg i løpet av prosjektet uten begrunnelse. Studiet følger forskningsetiske forpliktelser og er meldt til personvernombudet (Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste.)

Har du noen spørsmål er du velkommen til å kontakte meg på nedenstående e-post eller mobilnummer.

Jeg håper du har lyst å delta.

Mvh.

Sofie Louise Sørensen
E-post: sofielouise1986@gmail.com
Mobil: 90888124

Professor Nils Asle Bergsgard
E-post: nils.a.bergsgard@hit.no
Tlf: 35952720

B.

Informasjonsskriv til deltager

Jeg heter Sofie Louise Sørensen og skriver det neste året masteroppgave om friluftsliv, sosialisering og miljøvennlig adfærd, som avsluttende prosjekt på masterstudiet i Kroppsøving, Idrett og Friluftsliv ved Høgskolen i Sørøst-Norge. I den forbindelse skal jeg delta på en tur med DNT for å se hvordan en slik foregår og snakke med personer som har et aktivt friluftsliv innenfor en eller flere ulike aktiviteter.

Jeg kommer til å delta på den turen du snart skal på med DNT Oslo og Omegn til Finse. Jeg vil introdusere meg og mit prosjekt før turen blant annet med dette informasjonspapir. På turen vil jeg observere litt omkring, hvordan turen foregår og kanskje stille noen spørsmål unnerveis til deg eller de andre deltagerne. Jeg håper, du vil være med å bidra til prosjektet men jeg har forståelse for hvis dette ikke ønskes. Kom da gjerne til meg og si fra om dette når turen starter.

All informasjon i prosjektet behandles konfidensielt, dvs. at det kun er jeg og veilederen min, professor Nils Asle Bergsgard, som har tilgang på fortrolige opplysninger. Eventuelle personidentifiserende opplysninger vil bli slettet etter prosjektets avslutning. Deltagerne i undersøkelsen vil bli anonymisert i oppgaven og du har full frihet til å trekke deg i løpet av prosjektet uten begrunnelse. Studiet følger forskningsetiske forpliktelser og er meldt til personvernombudet (Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste.)

Har du noen spørsmål er du velkommen til å kontakte meg på nedenstående e-post eller mobilnummer.

Jeg håper du har lyst å delta.

Mvh.

Sofie Louise Sørensen
E-post: sofielouise1986@gmail.com
Mobil: 90888124

Professor Nils Asle Bergsgard
E-post: nils.a.bergsgard@hit.no
Tlf: 35952720

Bilag III. NSD kvittering

Harald Hårfagres gate
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 1
Fax: +47-55 58 96 1
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 88

Nils Asle Bergsgard
Institutt for idretts- og friluftslivsfag Høgskolen i Telemark
Hallvard Eikas plass 33
3800 BØ I TELEMARK

Vår dato: 25.08.2015

Vår ref: 44134 / 3 / KH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 04.08.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>44134</i>	<i>Det miljøvennlige friluftsliv - holdning eller handling</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Telemark, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Nils Asle Bergsgard</i>
<i>Student</i>	<i>Sofie Louise Sørensen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Kjersti Haugstvedt

Kontaktperson: Kjersti Haugstvedt tlf: 55 58 29 53

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

Bilag IV. Interviewguide

Interviewguide

Eksempel på interviewguide for elvepadling. Spørgsmålene er stort set identiske for DNT.

1. Baggrundsspørgsmål

Navn, køn, alder, civilstatus, uddannelse/beskæftigelse

Er elvepadling det du bruger mest tid på af fritidsaktiviteter?

Hvilke andre fritidsaktiviteter deltager du i?

2. Identitet, værdier

Hvad betyder elvepadling for dig? (Socialt samværd, afslapning, motion, oplevelser osv?)

Hvilke værdier ved det at drive med elvepadling vil du fremhæve som særligt positive?

Hvad betyder naturen for dig?

Hvilke positive effekter kunne det have at drive med aktiviteter i naturen? (Afslapning, frisk luft, mestring, miljøvenlighed, udfordringer?)

Kan det også have nogen negative effekter?

3. Socialisering

Hvordan kom du igang med elvepadling? Kan du beskrive forløbet?

Kan du fortælle lidt om hvem som havde betydning for at du begyndte med elvepadling og hvorfor de havde betydning for dig?

Hvilke rutiner og normer (forventninger) måtte du lære dig?
Oplevede du at der var god hjælp (oplæring), eller lærte du ved at se på andre?

Kan du fortælle om hvad du lavede i fritiden i din barndom?
Var aktiviteter i naturen en vigtig del?

Hvem var det som tog dig med til disse aktiviteter?
Hvad betød din familie for de aktiviteter du var på?

Hvilken betydning har din barndom for den måde du går på tur/de aktiviteter du laver i dag?

4. Legitime friluftsliv

Hvis du skulle give mig nogle gode råd, hvis jeg var ny og skulle begynde med elvepadling, hvad skulle det så være?

Jeg spurgte tidligere om der var nogle normer og rutiner i elvepadlingen, er det nogen som jeg bør lære mig? Hvilke kunne det eventuelt være?

Hvordan vil du beskrive et område som er det perfekte sted for padling? Er der steder som du anser for mindre egnede?

Hvis du skal fortælle andre om ture du har været på, hvordan gør du det?

(Facebook, Instagram, snakker om det når vi mødes osv.)

Hvad er det typisk du fremhæver fra disse ture? (Sværhedsgraden, typer af stryg, færdigheder, naturen, osv.?)

Kunne du vise mig nogle film/billeder som du synes viser godt noget af det bedste indenfor padling?

5. Status

Er der nogen personer som du bliver inspireret af, som driver med elvepadling? Hvem og hvad er det som gør dem inspirerende? (Dedikation, evner/talent, mod, udstyr?)

Hvad kunne du særlig godt tænke dig at blive bedre til/oplevelse? Hvad er det med netop disse egenskaber/oplevelser som du værdsætter?

Efter din mening er der så nogen egenskaber som giver mere anerkendelse end andre og hvilke er i såfald det? (personlighed, evner, sikkerhed, osv.)

6. Forbrugervalg

Hvilke faktorer kan have betydning for dit valg af udstyr? (Farver, sikkerhed, bevægelighed, miljøvenlighed osv.?)

Hvordan kan andres mening eller erfaring have betydning?

Hvilke tanker gør du dig eventuelt i forhold til hvordan produkterne er produceret og om der kan være nogen konsekvenser ved køb og brug af udstyret?

Når du er på tur, så bliver der sikkert nogen gange snakket om udstyr. Hvad kunne det være som der bliver snakket om?

Når du eller I skal afsted på en tur hvilke vurderinger gør du/I jer omkring transporten? Tid, pris, komfort, fleksibilitet?

Når du/I skal afsted på tur gør du dig nogle tanker omkring eventuelle konsekvenser ved transporten?

7. Miljø i hverdagen

I din hverdag er der nogen miljøvenlige tiltag du gør?

Hvis der svares at der gøres nogen tiltag:

Hvilke kunne det eventuelt være? (recirkulerer, tager kollektiv/cykel, køber økologisk, osv.)

Hvilken betydning har disse tiltag for din hverdag? (Hvis du f.eks. skal bruge længere tid til studie/arbejde eller bruge lidt flere penge på mad)

Kan du fortælle lidt om hvad som har betydning for at du gør disse tiltag? Er der andre grunde end at de er godt for miljøet? (sundhed, sparer penge, osv.)

Hvis der ikke gøres nogen tiltag:

Hvad er baggrunden for at du ikke gør nogen miljøvenlige tiltag?

8. Afslutning

Der er en opfattelse nogen steder af at det at drive med aktiviteter i naturen gør en mere miljøvenlig. Hvad tænker du om det?

Her der noget du vil tilføje her til sidst, eller noget du vil snakke mere om?